

Loch?
kata
Duoko
ewang'e?

Randolf Dun
Loch? kata Dwoko?

Sura mar 1

Riwruok mar Loch

1517 nyaka 1648 bang' Kristo

E kind higa mar 1118 gi 1518, Jo-Katholik kod Ruoth ma Ja-Alemania ne ng'ado ng'wech (luwore gi ng'at ma ne ni e loch) mar nego Jokristo kaka ne gifwenyo. Ji madirom 4,000 (duto e piny Ulaya ma Diere [moriwo nyaka Alsace-Lorraine e piny Jerman ma diere]) notho nikech sand mane otimnegi e higini mia ang'wen gi. Kuom mano, kanisa mag Alsace-Lorraine gi ema nigi ketho moko kuom teko mane omiyo Martin Luther owere gi din Katholik. Nyaka bed ni Luther ne pok owinjo puonjgi, kata kamano, ne ok oyie gi yo ma ne onegogo Jokristo gi Kanisa Katolik. Kuom adier, kata Jo-Katholik ne ng'ado bura ni Luther ne "nitie tudruok machiegni gi kanisa ma ne ochung' ne yie ma ok kare ma ne ni Alsatia, (e alwora moro e piny Alsace)." Kata kamano, kanisa mag Jo-Anabaptist ma ne ni Ulaya ne yudo kum ma ne owuok kuom Jo-Katholik kod Jo-Protestant.

Jopapa ma ne ni e kinde mar Rieko ne ong'ere ahinya kaka jopiny. Gik ma ne otimore marach kaka ng'anjo, ng'anjo ne jowetene, kod tiyo gi pesa mokalo kiewo ne omedore. Kanisa mar Katholik ne opong' gi timbe mag anjao [ma nyalo yudore kuom nengo] kod timbe ma ok beyo. Uso Indulgensi ne en tim ma ne ok ber ahinya nikech ne oketho loko chuny mar adier mar roho

kod bero ngima. E kindeno bende, dongo mar adier mar yie ma ji ohero ne onenore kendo ne omedo pogruok e kind gik ma ji ne geno kod nyalo ma ne gin-go mar chopo dwaro mag roho.

Martin Luta(1483-1546)

Joma ne otelo ne Martin Luther e yore mag roho ne gin chwo kaka Johana Wiklif (1328-1384)giJohannes Hus(1369-1415), ma ne osetemo loko kanisa [Katholik] kaluwore gi yore machalre. E higa mar 1517, Luther nene oketo .Tesis piero auchiel gi abichnyaka e dhoot marKanisa mar Jomaler Duto, iyeWitenbergma ne tiyo kaka bao ma ne iketoe lendo ma ne ochung'ne yunivasiti.^[1]Mae ne gin weche ma ne ji nyalo ng'adoe bura ma ne kwedo Kanisa kod Papa. Gik ma ne okelo ywak ahinya ne gin tim mar uso ng'uono mag ng'uono kod chik ma Kanisa ne oketo e wi .purgatori.

wiki/Lokruok_Jo-Protestant

E higa mar 1520, Luther ne ogoyo oboke adek mane .

- a. Ne olero kaka Rumi ne timo marach
- b. Ne odwaro ni otim lokruok e tim makare kod yie
- c. Ne oketho moko kuom sakrament, loko ringruok, kod .
lamo jomaler
- d. Ne ochung' motegno ni Muma kende ema nigi teko mogik ne Jakristo.

<Zepa>

Luther ne oyie¹-- "Gima ok dhi ataro gi Ndiko en mar Ndiko, kendo Ndiko en mar Ndiko."

PARO kuomAl MaksiNamba #401,dwe mar auchiel higa mar 2009
_Wuone/Buk_III//Kwayo_ng'uono, _kata_De_Korona/Sura_II

Luther ne en ng'at ma ne nyalo kelo luoro [kata e piny Jerman]. Ka ne ochako "kanisa" mare e higa mar 1520, Jo-Katholik nong'eyo ni gin gi chandruok. Kanisa mag Jo-Anabaptist ne oketgi kanyakla kodgi e yo marach. Jo-Katholik ne ng'anjo gi luoro, kendo ne ginego ji duto (Jokristo kod Jo-Protestan). Jo-Katholik ne ok mor kendo gi nego Jokristo kaka ne giyudore gi ng'iyoy; koro ne giyudo adier. E piny Alsace-Lorraine kende, kuom jokanyo madirom 100,000, ne owang' jokanyo madirom 42,000 nikech ne ok giweyo din Jokristo mondo giyie gi din Katholik. Nekno ne otimore chakre higa mar 1525 nyaka 1536. Gik ma ne timore ne chalo kamano kuonde duto. Ka higa mar 1595 ochopo, Jokristo ma ne ni Alsace-Lorraine ne gin mana 1,000 kende. Thoth kanyakla ne oseket mach. Duoche mag Moravia, kata obedo ni kwan mar jokanyo ne tin ahinya, ne ginyalo ringo nyaka e pinje mag Hungary, Poland, Ukraine, kod Crimea. E higa mar 1799, Eulogius Schneider (jadolo mane en jadolo katolik) ne ong'ado wich ji adek mogik mane oneg yie nikech ne ok gidonjore kanyakla gi Napoleon e Lweny mar France. (owuok kuom3337/Penji-1.htmMarvin Howard)

Gima ne okelo ne en ni kanisa ne chiegni kethore e piny Ulaya.

UlrichNyingli (1484 nyaka 1531)

---

¹Rang'i somo mar Silence mar Ndiko.

Lokruok e piny Switzerland ne ochakre e boma mar Zurich e bwo telo mar jadlo miluongo ni Ulrich Zwingli. Zwingli ne oseyudo loch gi Erasmus kod yie mar Jokristo ma dhano dhano. Ne ochopo e ng'eyo mar injili mar Jokristo kuom somo mare mar Muma kod kuom tudruok ma ne en-go gi Jo-Luther. E odiechieng' mar 1 dwe mar achiel higa mar 1519, ne ochako lendo ma ne otero higni 6 e wi Singruok Manyien ma ne omiyo bura mar taondno kod jodak mag Zurich ochako timo lokruok. Dwoko maber ma ne omiye kuom Ndiko Piero Auchiel gi Abiro, ma ne oloso mondo otimgo mbaka e nyim ji duto gi ng'at ma ne ochung' ne papa e higa mar 1523, ne nyiso kaka chenro mare ne ohero ji ahinya. Ne ogolo kwayo ni mondo ogol Misa (kendo oket chiemb midhiambo mar Ruoth kar ranyisi), mondo obed thuolo kuom loch mar jo-episkop, kendo mondo olos chenro mar taon ma jodolo kod jodongo mag Jokristo duto ne dhi luwo dwaro mar Nyasaye.

mb-

mayom.com/yie/txn/loso_kendo.htm

Ne oketho tim mar keto chiemo e kinde Lent, ne oketho ketho e kind jotelo mag kanisa, ne oketho keny mar jodolo, kendo ne oketho tiyo kod tipo mag tipo e kuonde lamo. wikipedia.org/wiki/Huldrych_Zwingli

Zwingli nosiko ka wacho ni gimoro amora²"ok ogol chik kata puonjo e Singruok Manyien onego otamre maonge ng'at ma nyalo geng'o." PARO kuom Al Maksi Namba #401, dwe mar auchiel higa mar 2009 okawe

<2Zepa> 10:10, 11.

Loch maduong'

Chakre e piny Switzerland kod piny Jerman, Loch Maduong' ne onyuolo ji mang'eny .Ja-Anabaptisogrup e piny mangima Ulaya. Kaluwore gi weche machon, jogo ma ne dwaro loko piny ne tiyo e bwo nyinge mang'eny.

Owete kata Owete ma Switzerland – ne gin grup mar jogo ma ne loko weche mag injilima ne oluwo mokuongo Ulrich Zwingli mar Zurich, to bang'e ne ochako riwruok ma sani ong'ere ni .Batiso. E higa mar 1525, Feliks Manz, Konrad Grebel, George Blarok, kendo jomoko nolosu grup manyien, ma ne ok oyie .batiso mar nyathi matinkendo ne gilando gima Owete ne wacho ni en Jokristo madier. Kaluwore gi Ndiko achiel [ndiko kende], Owete ma Switzerland nowacho ni nikech Muma ok wuo kuom batiso mar nyithindo matindo, ok onego kanisa otim kamano. Bang'e, wachno ne odagi gi Ulrich Zwingli. Kuom mano, ne nitie ywak ma ne ochung'ne ji duto, ma ne omiyo burano oyie gi paro ma Zwingli ne nigo. Mano ne omiyo Owete ma Switzerland obedo gi ng'eyo matut kendo ne omiyo jomamoko duto ma ne dwaro loko piny kaachiel gi Kanisa mar Katholik ne otimnegi masira.

En gima duong' ng'eyo ni Jo-Anabaptist ne ochako yudo masira gi Jo-Protestant e bwo loch mar Zwingli. Ne giwuok e saa mare, e taon mare, kendo ne gin jopuonjrene machon. Seche moko ne oluor ni bedo ni nitie weche mang'eny ma ne opogore gi weche mag Jo-Protestant ne dhi ketho thuolo ma ne en-go mar timo lokruok moro amora ma ok nyal geng'ore. Seche moko... to onge gima nyalo miyo timne obed makare. Ne en gi it mar jatend bura; ne en jatend weche mag Loch.

---

² Rang'i - Silensi mar Ndiko.

Kanyono nowacho ni batiso kendo en tim ma nyalo kelo tho, omiyo, we mondo waket chikno e tim.

Felix Manz ne obedo jal mokwongo mane onege nikech yie mare mar Jo-Anabaptist e higa mar 1527, bang' higni apar machuok bang' ka Luther osegoyo weche mage. Ne odhi ng'anjo e aora ma ne ni e kind taon mar Zurich. Jo-Anabaptist mamoko ne ogoyo kata gologi oko. Gigo ne obedo gik ma ne itimo pile e alwora mag Jo-Protestant.

Nikech jotelo ne ng'anjo negi, thoth Jo-Anabaptistgo nowuok e piny Switzerland kendo gidhi e pinje man machiegni. Moko kuom Owete ma Switzerland ne ong'ere kaka .Jo-Menonite bang' pogruok ma ne otimore e higa mar 1693, ne nitie pogruok e kind Jakobo Ammangi Hans Reist grup. Owete_ma_Switzerland

Jo-Menonite - dinde mar Jo-Anabaptist ma ne omiye nying' mar Jo-Frisia, Menno Simons (1496-1561). Gik ma Jo-Meno ne puonjo ne ochung'ne yie ma ne gin-go kuom tich kod tij Yesu Kristo, ma ne giluwu gi adier maduong' kata obedo ni ne giyudo masira kuom pinje mopogore opogore mag Jo-Katholik mag Rumi kod Jo-Protestant. Kar kedo, thothgi ne odong' mangima kuom ringo nyaka e pinje ma ne ni machiegni kama joot ma ne locho ne oyie gi yiegi maduong' mar batiso mar jomadongo. wikipedia.org/wiki/Menonite

Jo-Hutter– gin gi anyuola achiel gi Jo-Anabaptist, kaachiel gi Jo-Menonite kod Jo-Amish kendo kaka nyalo luwo, gin gi yie kod puonj mang'eny machalre. Jo-Hutter opogore e wach achiel maduong': giyie ni onego gipog mwandugi kaka Kristo kod Joote ne onyiso kendo kaka bang'e ne omedore kendo oler e Buk mar Tich Joote. Jo-Hutter/Histori mar Jo-Hutter/index.htm

Amish- Riwruok mar Amish wuok kuom riwruok mar higni mag 1600 ma ne ong'ere kaka Owete ma piny Switzerland kata Jo-Anabaptista, kendo achiel kuom .Loch maduong' .Ja-Anabaptis tiende en "ng'at ma batiso kendo"; en wach ma nyiso jogo ma ne obatise ka gin nyithindo matindo, to bang'e ne giyie gi yie mar "batiso mar joyie" kendo kuom mano ne gibatise kaka jomadongo ma oyie. Oganda mar Amish okawo nyinggi kowuok kuom .Jakob Amman (chiegni 1656 —chiegni 1730), ma ne oyie ni Jo-Meno ne wuok oko mar puonj mag .Meno Simons kendo Jo-Menonite ma ne odak e higa mar 1632 .Dordrecht mar ng'ado bura mar yie. Jo-Amish kaka Jo-Anabaptist ma ne odak e piny Switzerland ne okethore e piny Alsace duto nikech ne giyudo masira. Wiki/Amish#Sigana

To Jo-Anabaptist ma kamago ne luongore ni: Owete kod Joyie kod Jokristo.

E higa mar 1524, ka ywak ma ne otimore e Zurich ne pod nitie machiegni ahinya, Balthasar Hubmaier (ma ne odak e alwora mar Jo-Katholik) nogolo oboke mang'eny ma ne ochung' ne weche din mare. Gigo ma piny kae oting'o e Estep:

1. Yie kende ema miyo wabedo jomaler e nyim Nyasaye.
2. Yie ma kamano en ng'eyo ng'uono mar Nyasaye ma osenyisowa kuom chiwo wuode ma achiel. Mano oweyo oko Jokristo duto ma miriambo, ma onge gimoro mak mana yie ma osebedo ka luwo chon.

3. Yie ma kamano ok nyal bedo ma ok otim gimoro to nyaka owuok ne Nyasaye e erokamano kendo ne dhano e tije duto mag hera mar owete. Omiyo timbe duto mag dini ma ongee tich, kaka kandel, ng'injo mag mzabibu, kod pi maler, ibiro kwedo.
4. Tijego kende gin mabeyo ma Nyasaye ochikowa kendo gin kende gin ma okbeyo ma osetamre.
5. Misa ok en chiwo, to en paro tho mar Kristo. Kuom mano, ok en chiwo mar joma otho kata joma ngima...
6. Kaka kinde ka kinde itimo nyasi mar paro, onego oland wach mar tho mar Ruoth e dhok ma ji tiyogo. . .
7. Mana kaka Jakristo ka Jakristo oyie kuome owuon kendo obatise, e kaka ng'ato ka ng'ato onego onen kendo ong'ad bura kaluwore gi Ndiko ka be omiye chiemo kod math e yoo makare gi japuonj mare. richies.net/p4wk4.htm.

E dwe mar ariyo higa mar 1527, Michael Sattler maen ja Anabaptist ma e piny Switzerland, kaachiel gi jomoko ne ogolo barua mar Yieko Rieko mar Schleithem. Gik madongo ma ne oting'o ne gin:

1. Batiso ne onego otim ne joma oyie kende. Batiso mar nyithindo matindo, "ma en gima duong' kendo ma okwongo mar papa," ok onego otim.
2. "Ban" [golo kata golo] onego otimre gi kanisa mag alwora kuom jogo ma podho e richo, bang' ng'ado bura mokwongo kod mar ariyo e ot.
3. Mkate kod divai onego otur mana gi joyie ma osebatise, to ok onego otur gi jomoko.
4. Jokristo ma adier onego opogore gi chenro mar piny, moriwo nyaka "dhi e kanisa", kuong'ruok, ligangla, kod mamoko.
5. Owinjore ni obed gi jokwath e kind rombo, ma biro lendo, kod mamoko, kendo ma kanisa biro sirogi. Ka ng'ato okawo japuonj moro kuom rombo, owinjore oket ng'at machielo e loye.
6. "Ligangla," tiende ni, loch kata loch, ni oko mar ng'eyo malong'o mar Kristo kendo onego owe ne piny mondo otigodo. Jokristo ok onego otim gik ma nyalo geng'ore kata bedo jodongo mag bura, kata tiyo kod ligangla mar piny e lweny gi ketho mag roho [sirikal ma ng'adone bura nikech en e dini ma ok kare].
7. Jokristo ok onego otim sing'ai, to mondo ee margi obed ee kendo ok margi obed ooyo. richies.net/p4wk4.htm

Chieng' tarik 20 dwe mar Mei higa mar 1527, jotelo mag Katholik nene onego Michael Sattler mane ondiko buk mar Anabaptist Schlietheim Confession. Kata obedo ni Ruoth Ferdinand ma ne en Ja-Katholik ne osewacho ni ng'ado pi ("batiso mar adek") e yo maber moloyo mar geng'o batiso mar Anabaptiso. Sattler ne osetimne bura mar ng'ado dhoge, ng'ado ringre gi chuma ma liet, kae to owang'e e wi yath. Moko ne owang' kata otho e pi gi jotelo mag Jo-Katholik. Nenore ni Jo-Katholik ne ohero wang'o mach, to Jo-Protestan ne ok ohero ahinya.

Kaachiel gi weche ma osewach malo kanyo, pinje mag Jo-Protestant kod Jo-Katholik ne tiyo kod yore mag ketho ji kod yore mamoko mag kethogi. Estep wacho ni ji gana gi gana notho e piny Ulaya e higni mag apar gi auchiel, to namba mapek ok bi yudore nyaka chieng'. richies.net/p4wk4.htm

E yo machuok waneno kuom higni mokalo 400 ji matin mane okerere e piny Ulaya ne nigi gombo mar tiyo kod ndiko kende kendo duogo ir Nyasaye; tiende ni:

- a. Jo-Waldo - chiegni higa mar 1179
- b. Albijens - madirom 1200
- c. Wiklif - higa mar 1328 nyaka 1384
- d. Hus - higa mar 1372 nyaka 1415
- e. Cheltiki - higa mar 1374 nyaka 1460
- f. Luther - higa mar 1483 nyaka 1546
- g. Zwingli - higa mar 1484 nyaka 1531
- h. Joma kelo lokruok madongo - 1525

Gimachielo ma ne gichalo en ni gin duto ne giyudo masira. To mano ok onego omiwa wuoro nikech Yesu nowacho ne jopuonjrene ni:

Mae e chik mara: Herruok. Ka piny osingou, pare ni ne osingo an mokuongo. Ka dine in mar piny, dine oheri kaka mar pinyne. Kaka sani, ok un jo piny, to aseyerou kuom piny. Mano e momiyo piny osingou. Par weche ma ne awachonu niya, 'Onge jatich maduong' moloyo ruodhe.' Ka ne giketho an, to gibiro ketho un bende. Ka ne giwinjo puonjna, gibiro winjo puonju bende. Gibiro timoni kamano nikech nyinga, nikech ok ging'eyo Jal mane oora. (Johana 15:17-21)

Jalno machielo ma kelo lokruok biro. Ng'at ma ne ok tiyo kod ndiko kende e puonjne, to ne oyie gi puonj mag Jo-Augustino.

Johana Calvin(1509-1564)

Calvin ne ong'ere e skul maduong' mar Paris kaka "Kes ma Oketho" nikech ne en gi paro ma ok owinjore kendo ma ne odwaro manyo ketho. Ne oloko somo mar chik kendo nochako somo weche din kaluwore gi dware mar wuon mare. Kaluwore gi telo mar Erasmus kod Lefevre mane nene onyiso weche dhano, ne ochako somo Muma kod andike mag Luther. Bang' kinde moro, nyalo bedo ni e higa mar 1533, ne en gi "gik ma ne omiye lokore" kendo nochako tije mag dini. E higa mar 1534, ne owuok e piny Faransa nikech ne otimne kum.

E higa mar 1541 ne odok Geneva kama ne obedo gi teko ahinya. "Chiegni ni muya moro amora kod ng'ato ka ng'ato ma ne odak e iye ne ng'ado bura gi Calvin. Calvin ne nigi ketho mar keto masira marach ahinya ne joma ne kwedogi.

Ne ong'adne bura mar tho kuom wang'e gi mach ma ok ng'iyore. Calvin nowacho ni ne otemo loko yo ma ne onegogo ng'ato, to onge kata gimoro amora ma nyiso mano, kata e dakika mag bura kata kuonde mamoko. Bende, ne odonjone kwan mar jogo ma ne odagi ni ne gin joma ng'anjo kendo noketogi e wi mtoka [injin mar ng'anjo, ma ne nigi frem maduong', ma ne iketoe ringre ng'ato mos e wiye nyaka, seche moko, ng'ut ng'ato ne ng'ielre (diksonari. Mondo wabed jo adier, owinjore onyis ni Jo-Protestant ne luwo mana ranyisi machon mar Kanisa Katolik mar tiyo kod teko mar piny mondo oket chike mag roho e tim. Calvin nene otelo gi lwete mar chuma nyaka e thone." "Ism" mar Jo-Kalvin, REW, sula mar 9-12

Sukuru mag Dini mar Jokristo ma Calvin nondiko³nyiso puonj mare mar din. Ne ok gichako gi Calvin to ne gin mana gik ma ne oketgi e chenro, ma ne olosogi kendo ma ne olosogi. Ne okawo pesa mang'eny kuom Ogostino, kendo Ogostino ne okawo pesa kuom Ambrose kod Jodongo mamoko mag kanisa.⁴Onge kiawa ni Jo-Gnostic ne omiye teko mar yie ma miriambo kendo kata paro machon ma Jo-Persia ne nigo ni gik moko gin gik maricho e iye. Calvin nozero chenro mare ewi fundament ma ne oket gi jogo ma ne otelo lokruok mokwongo, ahinya Luther kod Bucer, kod jomoko to michne makende mag somo, ng'eyo weche malong'o, kod yore mag loso gik moko ne omiyo obedo jalony ahinya e weche din ma ne ochung'ne weche mag din. E bwo chenrono duto ne nitie paro maduong' mar loch ma Nyasaye nigo ma onge giko kendo ma ng'ato nyalo ng'eyogo, mar ng'eyo ni giko maduong'ie moloyo mar dhano en ng'a.

To ok kaka jogo ma ne otelo lokruok ma ne dwaro geno mana kuom Muma, Calvin nondiko puonjne owuon e higa mar 1914. Suku mag Dini mar Jokristoma ginondiki e yo machuok piny kae kendo ibiro wuoyo kuomgi achiel achiel bang'e.

Loch -Nyasaye en ng'at ma nigi teko; omiyo, dwaro mare en mar giko kendo mar giko.

Yiero maonge chike- Kaluwore gi dwaro mare maduong', noketo gik moko duto chon. Ne oseng'ado chon richo owuon. Ne otimo kamano mondo oyud duong' mare owuon. Mondo omed medo duong' mare owuon, ne oseng'ado chon ni mar joketho, obiro reso moko kendo ng'ado bura ne jomoko. Ne otimo kamano kaluwore gi dwaro mare owuon mondo kik obed gi tudruok moro amora gi gimoro amora ma dhano timo.

Chiwruok ma nigi giko -Ne jogo ma oyiere, Nyasaye osechiwo ng'uono kod warruok kokalo kuom remb Wuode Yesu Kristo.

Kido mar ketho mar anyuola -Chandruok en ni kokalo kuom richo mar Adam, kido mare ne okethore, kendo kido ma kamano osekalo ne nyithinde.

Ok nyal geng'ng'uono- Ka gin gi kido marachni, dhano ok nyal chopo e ng'eyo Nyasaye kuomgi giwegi. Kata jogo moyier ok nyal dwoko Nyasaye, ok nyal bedo gi yie, nyaka Roho Maler oyab chunyi mondo oyie .kendo winjo tiend wachno. Ng'wono mar Nyasaye, ma otiyogo e lo jogo ma oyiere, kendo, kaluwore gi dwaro mare ma nigi teko, ok nyal geng'ore.

Kinda mar jomaler -Joma oyier biro yudo warruok. Ng'wono mare biro rito jogo moyier kendo ok obi gologi mondo kik gibed gi nyalo mar lal. Rieko margi en adier.

Jakobo Arminius (1560-1609)

Ingesa ne nyaka bed gi paro mag Jo-Arminian nyaka e okang' moro. To yie mar Arminian ne ochakre gi Jacobus Arminius mane opuonj gi wuode wuode Calvin. Ka ne ok onyal geng'o yie ma Jo-Calvin ne oyiego, nodagi kaka ne odongo kendo notemo loko yie ma Calvin nigo mondo "Nyasaye kik okawe kaka jalony mar richo, kata dhano kaka gimoro ma timore owuon e lwet Nyasaye." Yie mare mane oloki ne okelo ywak mang'eny e kind jo Calvin ma piny Holland.

---

³Neno somo ma yudore e mbui - Suku mag Dini mar Jokristo.

⁴Rang Paro kod Yie mag Augustine pej 31.

“Jolupne ne oyudo sandruok kowuok kuom jo Calvin; jodongo 200 ne olalo migepegi, jatend piny John van Olden Barneveldt ne ogoyo wich, Hugo Grotius ne otwe e jela kuom ngimane duto to ne owuok bang’ higni ariyo. kanisa mag piny Holland mondo obed gi ng’iyo mang’eny ahinya e wi dini.”

Enns ma ne ondik gi weche mag din”.

Ne olosi kowuok e “weche moyier ma ne owuok e buk mar Paul

Reformation ne dwaro, kata mana e yo moro, loko paro mabor gi timbe ma kamago mag chik, kendo dwoko ji e mor mar bedo gi winjuok gi Wuoro kokalo kuom ng’uono kokalo kuom yie, mopogore gi chike ma kamago ma geng’o ji. Kuom ranyisi, e higa mar 1647, chokruok mar Westminster notieko kendo oyie gi Katekism Maduong’ mar Westminster, ma ne en list mabor ahinya ma ne nigi penjo kod dwoko 196 ma ne konyo e nyiso gik madongo ma ne ng’ato timo e yie mare kod kaka ne otimo gik moko. Penjo #180 "Lamo e nying Kristo en ang'o?" E duoko, ondiki ni chik mar Ruoth marwa ok oluw "kuom wacho ni nyinge kende, to kuom yudo jip marwa mar lamo, kod chir marwa, teko, kod geno mar yie e lamo, kowuok kuom Kristo kod jaloch mare." (Olokore kowuok e PARO ma ne ondiki gi Al Maksi Namba #405-dwe mar Jula 09)

Sura mar 2

Chikruok mar Duokruok

higa mar 1648 nyaka 1849 bang' Kristo

Odruok mar Loch ne otieko kendo Odruok mar Dwoko ne ochako gi .lwenje mag dinima ne ochopo e giko mar Lweny mar Higni Piero Adek. Chakre higa mar 1618 nyaka 1648, Jo-Katholik .Ot mar Habsburg kendo jowetene ne okedo gi ruodhi mag Jo-Protestant mag piny Jerman, ma ne gikonye e kinde mopogore opogore gi .Denmark, Swedengi Faransa. Jo Habsburg, ma ne otelo .Spain, Austria, gi Netherland ma Spain kendo thoth Alumanigi Itali, ne gin jogo ma ne ochung’ motegno ne Kanisa Katolik. Jondiko moko mag weche machon oyie ni kinde mar Loch ne ochopo e giko ka piny Faransa ma ne en Ja-Katholik notimo winjuok gi pinje ma ne gin jo-Protestant ma ne dhi lweny gi loch mar Habsburg, mokwongo e mbui, kaeto e kar lweny.^[1] En e okang’ mokwongo chakre e kinde Luther, yie ma ne ji nigo e wi siasa kod piny ne oloyo kendo yie ma ne ji nigo e wi dini e piny Ulaya.

Ogandano ne ochako kaka temo mar timo lokruok e Kanisa mar Katholik. Jo-Katholik mang’eny ma yo podho chieng’ ne nigi parruok kuom gik ma ne gineno ni gin puonj mag miriambo kod timbe ma ok beyo ma ne itimo e kind Kanisa [Katholik], ahinya-ahinya ma ne oriwo puonjo kod uso weche mag ng’uono. Gimachiello ma ne omiyo ji ogolo ywak maduong’ ne en tim mar nyiewo kendo uso migepe mag kanisa (simony) kod gima ne gineno e kindeno kaka ketho maduong’ e kind jotelo mag Kanisa. Oganda mang’eny ne neno ni tim mar ketho chikno en gima ne otimre e piny, kendo ne ochopo kata e rang’iny mar Papa.

[en.wiki/Lokruok_Jo-Protestant#Giko_kod_awayo](https://en.wikipedia.org/wiki/Lokruok_Jo-Protestant#Giko_kod_awayo)

E kinde ma Higni mag Kidienje ne oneno dwaro moko mag dwoko yo machon mar Jokristo, kaka John Wycliffe kod John Hus, grubegi ne riembogi e bwo lowo. Kaluwore gi mano, en gima tek

yudo tudruok moro amora ma adier e kind riwruok mar dwoko piny piny kod jogo ma ne ok oyie gi wachno chon.^{[3]:13}

Nikech e higa mar 1229 Kanisa mar Toulouse e higa mar Canon 14 ne owacho ni "Wakwedo bende ni joma ok oyienegi bedo gi buge mag Singruok Machon kata Manyien; mak mana ka ng'ato ang'ata nikech gombo mar chiwruok dwaro bedo gi Buge mag Zaburi kata Buge Machuok mag tije mag Nyasaye kata saa mag Nyar-Nyasaye ma ogwedhi; to wakwedo ahinya lokogi bedo gi buge moro amora. htm

Chakre kinde mar Renaissance [e higni mag 15 nyaka 17], bedo mayot ng'eyo kaka riekoo ochakore.^{[3]:11}E chuny mar Reform ne nitie ng'ado bura kuom chik mar "ndiko kende" [achiel kuom gik ma Luther nowuoyoe].^{[3]:22-23}Mano, kaachiel gi ng'anjo ma ne owinjore gi timbe machon kod ng'ado bura kuom ratiro ma ng'ato ka ng'ato nigo mar somo kendo loso Muma en owuon, ne gin moko kuom riekoo ma ne oting'oo jotelo machon mag Riwruok mar Dwoko Muma.^{[3]:32}Gik ma ne itimo ne ji ne ok orum bang' kinde ma ne oseketore kaka ne onyis maler e Buk mar Jogo ma ne otho nikech yie mar Foxe.

E higa mar 1532, Thomas Harding, mane kaachiel gi chiege, osedonjre kod weche mag anjao, ne oter e nyim jatend maduong' ma Lincoln, Ingesa kendo okwele nikech okwedo bedo adier e Sakrament mar Ukaria. Bang'e ne otweye gi nyorol e yien, mane oger mar timo kamano, e Chesham ei Pell, machiegni gi Botely; kendo ka ne gisewang'oo mach e faggots [ng'injo mar yien ma ne otwe kanyachiel mondo omiye mafuta], achiel kuom jogo ma ne neno gik ma ne timore ne ogolo obwongo mare oko gi ng'injo. Jodolo ne owacho ne oganda ni ng'ato ang'ata ma ne kelo fagot mondo owang' jo-yie ne dhi bedo gi ratiro mar timo richo kuom ndalo piero ang'wen.

Bende, John Tewkesbury, ng'at maler, mane onge richo moro amora ma ne otimo ne gima ne iluongo ni Kanisa maler mar Min, mak mana somo loko mar Tyndale mar Singruok Manyien. Mokwongo, ne en ng'at ma nigi teko ahinya ma ne ok nyal ng'ado bura, to bang'e noloko chunye, kendo noyie gi adier. Kuom mano, ne otere e nyim jatend-bisop ma London, ma ne ong'adne bura ni en ng'at ma ng'ado bura ma ok ng'won. Ne oneno pek mang'eny e kinde ma ne otweye, omiyo ka ne giwuoke oko mondo onege, ne chiegni otho. Ne otere e wi yath ma ne owang'e e Smithfield, kama ne owang'e, konyiso ni ok ohero ahinya tipo mar papa, kendo kowacho ni en gi yie motegno ni gima ne otimo ne en tim makare e wang' Nyasaye.

Omiyo, bende ne oganda Kristo owuondore e yore duto, kendo ngimagi ne onyiew kendo ousi. Nikech, e bura ma ne owachi, ruoth noketo timno ma ng'anjo ahinya kendo mager ahinya, mondo obed chik nyaka chieng': ni ng'ato ang'ata ma ne onego osom Ndiko e dhok ma ne odongogo (ma ne iluongo e kindeno ni "puonjruok mar Wickliffe"), ne onego ogol piny, dhiang', ringregi kod gik mabeyo, ngimagi nyaka chieng', jogo ma kwedo Nyasaye, wasiki mag loch, kendo jogo ma ng'anjo ahinya ne piny.

Nitie ranyisi mang'eny mag masira ma ok nyal wach kendo ma ok nyal parore e kinde ma ne piny Ingesa odakgo. Ji mang'eny nowuok e piny Ingesa mondo gidhi e piny manyien mondo kik gibed gi chandruok kod masira. Ne owuok e bug Foxe mar Jogo ma ne otho nikech yie .

Chik ma ne otamre somo Muma ma ok en jadlo ne oketo Muma e list mar buge ma ne otamre, kendo ne otamre ng'ato ang'ata somo Muma ka onge oboke ma owuok kuom bisop kata jalony mar weche mag Jo-Katholik mag Rumi.

Yesu-en-ruoth.com/maduong'.htm

Johana Lok(1632 nyaka 1704)

John Locke ne odwaro yo mar geng'o pogruok mar din kod sanyo ma ok owere gi ndiko mondiki.^{[3]:78}Mondo otim kamano, Locke ne odagi ratiro ma sirkal nigo mar keto chike mag dini ma ng'ato nyalo luwo kendo noloko Muma mondo omiye yie ma Jokristo duto nyalo yie kuome,^{[3]:78-79} ma en "dwoko piny dini nyaka e kwan mar gik madongo ma ji duto ma nigi rieko nyalo yie kuomgi."^{[3]:80}Gik madongo ma ne oneno ni gin gik ma dwarore ahinya ne gin:

a. Gibedo masiyamar Yesu

b. Chike ma Yesu nomiyogi achiel kachiel.^{[3]:78-79}

Jokristo ne nyalo bedo gi gombo maduong' mar luwo puonj mamoko mag Muma to, e paro mar Locke, ne gin gik ma ok owinjore ma Jokristo ok onego oked kata temo dhoro jowetegi.^{[3]:79}Mopogore gi Jo-Puritan kod Jo-Puritan ma ne obiro bang'e, Locke ne ok dwaro ni oket kanisa mokwongo e yo mowinjore.^{[3]:79}

Johana Wesley (1703 nyaka 1791)

Gima ne Wesley okonyo kaka japuonj mar din ne en keto paro mar keto chenro mar kwedo paro mag din. Gima duong' ma ne otimo e weche din ne en lando gima ne oluongo ni "Jakristo malong'o", kata maler mar chuny kod ngima. Wesley ne okawo ni, e ngimani, Jokristo nyalo chopo e chal ma hera mar Nyasaye, kata hera malong'o, ne locho e chunyi. Theoloji mare mar injili, ahinya ng'eyo mare mar Jokristo malong'o malong'o, ne ochung' motegno e tiyo mare mar sakrament mar dhi nyime gi theoloji mar En.lamo,ndiko,bedo mos ka itimo paro mos,Komunion Maler, kod mamoko) kaka yo ma Nyasaye tiyogo .miyo bedo malerkendo loko ng'at ma oyie.

Mondo Jakristo obed ng'at ma ongee makosa e hera, ne tiende en ni Jakristo nyalo dak gi paro maduong' ma tayo jomoko kod bergi. Ne ochung'ne wach ma ne Kristo owacho ni chik maduong' mar ariyo en "hero nyawadu kaka ihero in iwuon." Kuom paro mare, ng'eyo ma kamano ne dhi miyo ng'ato ogeng' richo moro amora ma onego otim ne jowetene. Hera ni, kaachiel gi hera mar Nyasaye ma nyalo bedo gik madongo ahinya e yie mar ng'ato, ne dhi bedo gima Wesley noluongo ni "chopo chik mar Kristo."

Wesley ne oyie ni gik ma ngima mag yie mar Jokristo ne ofwenyre e Ndiko; kendo Muma kende e ma ne en gino ma ne omiyo ji opuonjore weche mag din kata weche mag yie. ... Kata kamano, ne oyie ni puonj nyaka luwore gi timbe mag Jokristo ma ne luwo yore mag lum.

Chik ma Wesley ne oketo ler ne gin .ng'uono ma geng'o, warruok mar ng'ato ka ng'ato kuom yie, neno mar Roho kod bedo maler. [Muolo ma geng'o en .ng'uono mar Nyasayema telo ne yiero ma dhano timo. En gima nitie kapok gimoro amora ma dhano nyalo bedo ni notimo kendo ma ok oting'o gimoro amora. Kaka dhano okethore nikech gik ma .richo, ng'uono ma geng'o ji miyo ji timo gik ma Nyasaye omiyogi .thuolo mar yiero mondo oyier warruok ma Nyasaye chiwo kuom Yesu Kristo kata mondo odagi warruokno. Wiki/Prevenient_Grace]

Paro kod yie gi ne oloki kendo kendo John Wesley ema ochung'ne. Gik ma ji oyiego kaka ondik e buge ma Paul Enns nondiko, onyisre e tebol maluwogi:

Yiero ma ochung'ne (motelo) ng'eyo - Nyasaye noyiero jogo ma ne ong'eyo ni gibiro yie kuom Kristo gi gombogi giwegi kendo ritogi e yie.

Chiwruok maonge giko- E chiwruok mare, Kristo nomiyo dhano duto warruok, kendo nomiyo dhano duto obedo gi warruok. Chiwruok mar Kristo bedo gi teko mana ne jogo ma oyie.

Nyalo mar Piny- Ng'ato ok nyal reso en owuon; Roho Maler nyaka tim nyuol manyien.

Ng'wono ma geng'o- Tich mar loso mar Roho Maler miyo jayie nyalo dwoko wach maber kendo tiyo kanyakla gi warruok mar Nyasaye.

Kuong'ruok ma nigi gik ma dwarore- Joyie osemi teko mar dak e ngima mar loch. To gin gi nyalo mar weyo ng'uono kendo wito warruok margi.

Ng'wono ma ne omiye ne en gino ma ne ochung'ne yie mare ni ji duto nyalo yudo warruok kuom yie kuom Kristo. Mopogore gi Jo-Calvin ma ne odak e kindene, Wesley ne ok oyie gi .kapok ochopo kama gidhie. Ne ong'eyo ni yie ma Jokristo ma luwogi ne wacho ni warruok nyalore mana kuom ng'uono maduong' mar Nyasaye. Ne onyiso ng'eyo mare kuom winjruok ma dhano nigo gi Nyasaye kaka geno chuth kuom ng'wono mar Nyasaye. Nyasaye ne tiyo mondo omi ji duto obed gi nyalo mar chopo e yie kuom miyo dhano teko mar bedo gi thuolo mar adier mar dwoko Nyasaye.

Wesley ne owacho ni achiel kuom yore mag weche din ne dhi oriwo yie ma ng'ato yudo kuom gik ma ne otimore. E yo machielo, adier ne dhi bedo maler e gik ma ne Jokristo yudo (kuom duto, to ok ng'ato ka ng'ato), ka ne en adier gadier. Kendo puonj moro amora nyaka bed gi nyalo mar geng'ore gi rieko. Ne ok oketho yie gi paro. Kata kamano, kit oganda, gik ma ne otimore kod paro, ne gin e bwo Ndiko kinde duto, Wesley nowacho ni, nikech mana kuno kende ema Wach Nyasaye ma ofweny 'kaka dwarore mondo wabed gi warruok.'^[15]

E higa mar 1770, nondiko kama: "Nitie puonj mang'eny ma ok gin gik ma dwarore ahinya ... E puonjgi wanyalo paro kendo weyo paro; wanyalo 'yie gi kwedo yie.' Kata kamano, sani, we mondo wamak matek gik ma dwarore..."^[20][Ma en adier ni winjore kaka gik madongo ma Locke nondiko higni 50 nyaka 70 mokalo.]

Wesley ne oketo weche mang'eny ma ne mulo tim makare mar oganda e kindeno, moriwo nyaka .lokruok e od ang'echgigolo chikwuotho. Ne okonyo loso kendo loso riwruoge mag Jokristo e piny mangima .Ingesa, Skotland, Wales gi Ireland kaka grube matindo ma ne oloso ng'eyo matut kendo mar ng'ato ka ng'ato, bedo japuonjre kendo puonj mag dini e kind jokanyo. Gima duong' ma ne okonye ne en keto jolendo ma ne wuotho wuotho kendo ma ne ok oketgi e tij lendo ma ne

wuotho kuonde mang'eny nyaka .lendokendo rito ji e kind oganda. Joma rowere ma ne tiyo kaka jokonygi ne iluongo ni "jopuonj" ma ne tiyo e yo machal gi jogo apar gi ariyo .jootebang'dhi e polo mar Yesu.

Owuok

e

wikipedia.org/wiki/John_Wesley

Jo-Pritan – Higa mag 16 nyaka 17

Achiel kuom gik madongo ma .Dho Ngere Jo Puritanne en mar duoko kanisa maler, "machon" ma ne dhi bedo riwruok mar jooite adier.^{[3]:40,41}Paro ma kamano ne omiyo ji bedo gi teko maduong' ahinya e dongruok mar Jo-Puritan e higa mar 1914.Amerka ma ne otelo.^{[3]:50-56}

Jo-Baptist mopogore(1730 nyaka 1740)

E kinde mar Chieo Maduong' Mokwongo, ne nitie riwruok moro ma ne ochakore e kind Jo-Baptist ma ne ong'ere ni Jo-Baptist Mopogore. Gik ariyo ma ne ochung'ne riwruokno ne gin kwedo yie ma ji oyiego kod "bedo thuolo e Roho .[Biblia kaka chik kende mar keto chenro mowinjore mar kanisa ma onego oluw maber ka igeng'o weche matut matuomo kaka Bibilia ondiki ma miyo ji bedo gi yie mar Muma ma luwo chike]."^{[3]:65}Jo-Baptist mopogore opogore ne neno ni ndiko en "chik malong'o" ne kanisa [kuom mano, onge dwaro mar yie].^{[3]:66}Kata kamano, kata obedo ni ne gidhi ng'iyo Muma mondo giyud ranyisi mar kaka kanisano ne dhi bedo, ne ok gidhi nyime gi yie chuth kuom weche matut ma ne ondiki e wi ranyisino.^{[3]:67}Grup ni ne ochakore e higa mar 1914.Ingresa manyien, to ne en gi teko ahinya e higa mar .Ugwekama ne oketo ler kuom ranyisi moro ma Muma luwore gi kanisa ne omedore ahinya.^{[3]:67}E nus mogik mar higni mag 1800, ne olandore nyaka e piny ma yo podho chieng' mar .KentukigiTenisi, kama bang'e riwruok mar Stone kod Campbell ne dhi dongoe.^{[3]:68}Kaka Jo-Baptist ma ne opogore opogore ne dongo e piny ma milambo, ne okonyo loso piny ma ne dhi bedoe gi ng'wech mar dwoko piny, nikech jokanyo mag grup ariyo mag Stone kod Campbell ne wuok ahinya e kind jokanyo mag Jo-Baptist mopogore opogore.^{[3]:67}

Jo-Baptist ma ne opogore opogore mag dwoko piny bende ne okonyo e dongruok mar .Jobatido ma nigi ranyisi maduong'e alwora achielno e kinde marom gi ma ne ochung'ne Riwruok mar Dwoko Gik Moko. E bwo telo marLiel mag Jakobo Robinson, grupno ne manyo chenro mowinjore mar kanisa machon, ka giyie ni ng'ato ang'ata ma wuok e chenrono ne dhi miyo kik obed e kanisa mar adier.^{[3]:68}[Bende gin ariyogi gin jo adier, be achiel kuomgi en adier kata gin ariyogi duto gin jo adier?]

Wikipedia.org/wiki/Duoko_Dwoko

Jemis O'Keli(1732 - 1826)

O'Keline en ng'at ma ne ochung' motelo ne dwaro bedo gi winjruok kokalo kuom dok e din mar Jokristo ma ne ni e Singruok Manyien.^{[4]:216}E higa mar 1792, nikech ne ok omor gi tich ma ne jobishop timo eKanisa mar Methodist, ne opogore gi ringreno. O'Kelly, ma ne ochung' motegno eVirginiagiCarolina ma Nyanduat, ne iluongo mokuongo ni Jo-Methodist mag Ripublikan. E higa mar 1794, ne gikawo nying' mar Kanisa mar Jokristo.^[5]

O'Kelly, Rice Haggard kod jomoko ne olero chike abich madongo mag Kanisa mar Jokristo

1. Kristo kende ema en wich mar kanisa .

2. Nying Jakristo e nying kende ma oyiego .
3. Biblia e chik kende mar yie .
4. Kido mar Jakristo en mana tem mar riwruok e kanisa
5. Hak mar ng'ado bura e wi ng'ato owuon en thuolo ma ji duto nigo.

Pinyruoth ma nyaka chieng',

F. W. Matox, s. 312

Elias Smith(1764 nyaka 1846) kod Abner Jones (1767 nyaka 1840)

Abner Jones ma laktar noweyo kanisa mar Baptist kendo ne oloso kanisa mane oluongo ni Kanisa mar Jokristo e Lyndon, Vermont ka Muma kende ema en yie mare. Pinyruoth ma nyaka chieng', F. W. Matox, sula mar 313

Elias Smith mar Vermontoriwre Dokta Jonese riwruok ma ne siro paro ma chal gi ma O'Kelly ne nigo.^{[3]:68[6]:190} Ne giyie ni jokanyo nyalo, kuom ng'iyio ndiko kende, bedo mana Jokristo ma ok otwegi gi timbe mag dhano kod dinde ma ne okelo kowuok e piny Ulaya.^{[3]:68[6]:190}

Barton W. Kidi(1772 nyaka 1844)

Ka ne osomo e skul mar Guilford e higa mar 1914. Carolina ma Nyanduate higa mar 1790,^{[2]:71} Kidi owinj Jemis Makgredi (a Presbyterianjapuonj) wuoyo.^{[2]:72} Bang' higni machuok, en owuon ne odoko japuonjre mar Presbyterian.^{[2]:72} Kaka Stone ne ng'iyio matut yie ma ne Jo-Presbyterian oyiego, ahinya-ahinya .Kwayo mar Yie ma Westminster, ne en gi kiawa ni moko kuom yie ma kanisa ne oyiego ne gin adier ma wuok e Muma.^{[2]:72,73} Ne ok onyal yie gi .Jokalvinpuonj magtim marach chuth, yiero maonge chikegichenro motelo.^{[2]:72, 73}

Chier mar Rij mar Kanyo

E higa mar 1801, joChier mar Rij mar Kanyo iye Kentukine dhi pidho kodhi mar wuotho e Kentukikendo Aora Ohio got mar bedo mabor giriwruok mar dindikendo mondo gibed Jokristo kende kende - ok gin Jo-Katholik, Jo-Protestan kata Jo-Yahudi .. E higa mar 1803, Stone kod jomoko nowuok e kanisa mar Kentucky kendo ne giloso kanisa mar .Presbiteri mar Springfield. Gima ne otimore ma ne omiyo ng'ato ng'iyio gik ma ne otimore ne en golo buk mar Will Mogik kod Singruok mar The .*Presbiteri mar Springfield*, e higa mar 1804. Oboke mogik en oboke machuok ma Stone kod ji abich mamoko nolando ni giwuok e din ma Presbyterian kendo ni gin gi gombo mar bedo mana e ringre Kristo.^[7] Jondikogo nokwayo mondo ji duto ma luwo Yesu obed e achiel, ne gigolo paro kuom ber mar bedo gi loch mar kanyakla kendo ne giting'o Muma malo kaka yo ma inyalo ng'eyogo dwaro mar Nyasaye.

Tudruok mar Jokristo

Elias Smith ne osewinjo kuom riwruok mar Stone e higa mar 1804, kod riwruok mar O'Kelly e higa mar 1808.^{[6]:190} Grube adekgo ne oriwre e higa mar 1810.^{[6]:190} E kindeno, riwruok ma ne oriwre ne nigi jokanyo madirom 20,000.^{[6]:190} Riwruok ma ok owinjore mar kanisa ne iluongo gi nyinge . "Tudruok mar Jokristo/Tudruok" kata "Kanisa mar Jokristo."^{[3]:68[6]:190}

Kido mag wuoth mar Kidi

Kidi ma ne ochung' ne riwruok mar Stone ne en thuolo mar Jokristo, ma ne omiyo giweyo yie duto machon, timbe kod yore mag din ma ne osebedo ka dongo bang' kinde kendo giketo pachgi kuom Jokristo machon ma ne ochung'ne Muma.^{[3]:104,105}

Kata obedo ni duoko Jokristo machon ne en gima duong' ahinya e riwruok mar Stone, ne gineno ni duoko ngima mar kanisa mokwongo ne en gima duong' ahinya, kendo e higni motelo "ne giketo pachgi ahinya . . . kuom ngima maler kendo makare molooyo kaka kanisa mokwongo ne chalo."^{[3]:103} Grubno bende ne dwaro dwoko kanisa machon.^{[3]:104} Kata kamano, nitech ne gin gi parruok ni keto ler kuom timbe moko nyalo ketho thuolo mar Jokristo, temono ne okawo yo mar kwedo timbe machon kar bedo gi chenro maler mar loso kendo timbe mag Singruok Manyien.^{[3]:104} Gik ma ne iketo e wi thuolo ne tek ahinya ma ne omiyo riwruogno ogeng'o loso kit kanisa moro amora, ma ne omiyo riwruogno obedo ma "onje puonj, kido, kata loso."^{[3]:104,105} Gima ne omiyo "riwruokno obedo kanyachiel ne en chiwruok ne Jokristo machon."^{[3]:105}

Thuolo machielo ne en mar keto .higni mia achiel.^{[3]:104} Jo-Amerika mang'eny ma ne ni e kindeno ne oyie ni higni mia achiel .⁵ne ni machiegni kendo ne giketo geno margi mar higni mia achiel kuom ogandagi manyien, ma en .Amerka.^{[3]:104} Jokanyo mag riwruok mar Stone ne oyie ni mana Jokristo ma nigi winjuok achiel kende ma luwore gi .jaotekanisa, kar bedo piny kata dinde moro amora ma ne nitie, nyalo kelo biro mar higni mia achiel.^{[3]:104} Paro mar Stone mar millennium osewasre ni en "apocalyptic" ahinya maloyo pacho mar Alexander Campbell, kuom ni en ema ne oyie ni dhano ne nigi makosa ahinya mar kelo kinde mar millennium kokalo kuom dongruok mar dhano.^{[8]:6,7} To, ne oyie ni mano luwore gi teko mar Nyasaye, kendo ni ka ng'ato rito Nyasaye mondo oket pinyruodhe, onego odagi mana kaka loch mar Nyasaye oseket chuth.^{[8]:6}

Kuom riwruok mar Stone, wachno ne onje gi tudruok moro amora gi .mar giko mar pinypuonj [somo mar weche dingikidong' iyo gi giko kata gikogik mabiro timore be ng'atomarkit dhano, ma ji mang'eny iluongo ni .giko mar piny .]⁶ kendo mathoth kuom ng'ado bura mar dak mana kaka pinyruodh Nyasaye osebedo ka ochung' e piny.^{[8]:6,7} Neno mar apokalipsis kata neno pinyini nomiyo ji mang'eny ma ne ni e riwruok mar Stone okawo paro mar kwe, ne ok gidonjo e sirkal mar oganda, kendo ne ok gidwar ng'anjo, ng'anjo, gombo mar ng'anjo, gombo mwandu kod bedo misumbni.^{[8]:6}

wiki/wiki/Duoko_Movement

Tomas Kambel(1763 nyaka 1854)

1809. E bugno, ne ogolo moko kuom yie ma ne en-go kuom kanisa mar Yesu Kristo, kaka ne oloso riwruok mar Jokristo ma Washington, e gweng' mar Washington, Pennsylvania, ok kaka riwruok mar ng'ato ma dongo kanisa to kaka riwruok mar kanisa ma dongo. yie.^{[1]:108-111} E odiechieng' mar 4 dwe mar Mei higa mar 1811, Riwruok mar Jokristo nolosore kaka kanisa ma ne ochung'ne jokanyo kendo ne ong'ere ni Kanisa mar Brush Run.^{[1]:117} Ka ne somogi mar Singruok Manyien nomiyo jogo ma ne dwaro loko weche mag piny ochako timo batiso kuom ng'adogi e pi, riwruok

---

⁵Rang e mbui mar mbui - Milenium

⁶Wikipedia.org/wiki/Eschatology

mar Jo-Baptist ma ne ni machiegni ne oting'o Kanisa mar Brush Run mondo oriwre kodgi mondo gibed gi winjuok. Ne giyie ka ng'ato "yienegi mondo giland kendo gipuonj gimoro amora ma gipuonjore e Ndiko."^{[9]:86}

Aleksanda Kambebel(1788 nyaka 1866)

Wuowi mar TomasAleksandane oriwore kode e piny Amerka e higa mar 1809, kendo bang' kinde malach, ne ochako bedo jatelo e riwruogno.^{[3]:106}Jo Campbel ne tiyo e kind riwruok mar Jo-Baptist ma Redstone e kinde ma ne odak e higa mar 1815 nyaka 1824.chike mag kanyakla, [kinde mang'eny ong'ere kaka riwruok mar kanyakla, ma en chenro mar .loch mar kanisama ng'ato ka ng'atokanisa mar alworakanyakla nigi thuolo,e yor kanisa loch, katanyalo timo gik moko kendgi-wikipedia.org/wiki/Joma_kanyo_kanyakla]mapiyo bang'e, ne oneno maler ni en kaachiel gi jowetene ne ok gin Jo-Baptist ma luwo yore mag oganda. E kind Kanyakla mar Redstone, pogruok go ne obedo gima moko kuom jotelo mag din Baptist ok nyal yie e kinde ma Alexander Campbell nochako golo gaset moro miluongo ni The Jokristo Baptist, mane jiwo lokruoge. Campbell ne ong'eyo dhaono kendo noloko jokanyo mage e kanyakla moro mar Riwruok mar Baptist ma Mahoning e higa mar 1824.^{[1]:131}

Alexander notiyo kod buk mar Jokristo ma Babatiso mondo olos gima ne oneno ni en wach maduong' mar gero kendo riwruok mar Jokristo ma ne gin joote e yo ma owinjore kendo ma nigi rieko. Kidiyeny mar wachni owinjore obed pogruok maler e kind gik ma dwarore ahinya kod ma ok dwarore ahinya e Jokristo machon.^{[3]:}

Gik ma ne oneno ni gin gik ma ne dwarore ahinya e Jokristo ma ne gin joote ne gin:

- a. thuolo mar kanyakla
- b. kwan mar jodongo mang'eny e kanyakla ka kanyakla
- c. juma ka juma kendo
- d. ng'ado [joyie] e pi mondo owenegi richo."^{[3]:106}

E kind gik ma ne okwedo kaka gik ma ok owinjore, ne gin:

- a. ng'uono maler
- b. dikon ma nyiri
- c. dak kanyakla
- d. lwoko tielo kendo
- e. gik ma kelo mor."^{[3]:106}

Walta Skot (higa mar 1796 nyaka 1861)

E higa mar 1827, riwruok mar Mahoning noyiero Walter Scott kaka jalendo mar weche injili. Kokalo kuom teko mane Scott goyo, Rowruok mar Mahoning nene odongore mapiyo. E higa mar 1828, Thomas Campbell nolimo kanyakla moko mag kanyakla mane Scott ochako kendo nowinjo ka olando. Campbell ne oyie ni Scott ne kelo ng'eyo manyien maduong' ahinya e riwruokno kuom yo ma ne otiyogo e lendo mar wach maber.^{[1]132-133}E higa mar 1830, riwruok mar Jo Baptist mar Mahoning ne okethore. Alexander noweyo golo buk mar Jokristo Baptist, kendo e dwe mar achiel higa mar 1831, ne ochako golo buk mar Higni Alama.^{[1]: 144-145}
Wikipedia.org/wiki/Duoko_Dwoko

Teko ma ne omiye gi ler

Thomas Campbell ne en japuonjre mar jalony mar ng'eyo weche mag ng'eyo ma iluongo ni John Locke [1632-1674].^{[3]:82}Par ni Locke ne nigi chike ariyo madongo a) bedo masiyamar Yesukendo b) Chike mag Yesu maler. Campbell ne ogolo paro machalre mar tieko pogruok mar dini kaka ne oket motelo gi Herbert gi Locke: "dwoko piny dini obed gik madongo ma ji duto ma nigi rieko nyalo yiego."^{[3]:80}Gik ma ne dwarore ahinya ma ne ofwenyo ne gin gik ma Muma ne omiye:

- a. Ruoth Nyasaye owacho kamano,'
- b. Ranyisi ma owinjore"^{[3]:81}

Bende, ne owacho ni "dwoko Jokristo ma ne gin joothe chuth."^{[3]:82}Thomas ne oyie ni yie ne konyo e pogo Jokristo. Bende, ne oyie ni Muma ne ler ahinya ma ng'ato ang'ata nyalo winjo tiendgi, kendo nikech mano, ne ok owinjore ni ji oyie.^{[11]:114}

Alexander Campbell bende ne odonjore ahinya gi paro mag Joma Loro, ahinya ahinya e Skul mar Rieko Mapile mar Thomas Reid kod Dugald Stewart mane oloso e piny Scotland.^{[3]:84}Grupno ne neno ni Muma chiwo adier ma ng'ato nyalo ng'eyo molooyo adier ma ok nenre, kendo ne gijiwo yo mar sayans kata mar Bacon mar loko Muma ma ne dhi chako gi adiergo, loso weche ma nyalo tiyo kuom wach moro, kae to tiyo kodgi mondo gichop e giko.^{[3]:84}Alexander nonyiso yo ma kamano ka owuoyo nyadiriyo ni "Biblia en buk mar adier, ok mar paro, puonj, weche ma ok nenre, kata ler ma ji ng'ado gi dhok."^{[3]:84}Ne oyie ni ka Jokristo ochung' mana kuom weche ma yudore e Muma, to mano nyiso ni gibiro bedo gi winjruok achiel, kendo ne oneno ni wechego ne dhi miyo kanisa obed gi chenro kata chik maduong'.^{[3]:84,}

wiki/Dwoko_Dwoko

Kido mag riwruokno

Yor Thomas Campbell ne oriwo yor timo gik moko e achiel kanyakla kod yore mag Jo-Reforme kod jo Puritan mag duoko piny piny.^{[3]:82,106}Okang' mar ler ne oketho riwruok mar Campbell e yore ariyo. Mokwongo, ne omiyo paro ni winjruok mar Jokristo nyalo yudore kuom yudo gik madongo ma ji duto ma nigi rieko nyalo yie kuomgi. Mar ariyo ne en paro mar yie ma nigi puonj ma ne olosi kendo ochung'ne weche moko ma ne owuok e Muma.^{[3]:85, 86}

Mana kaka ji mang'eny mane odendo e kindene, Alexander Campbell nene oyie gi millen .⁷paro. Kata kamano, mar Stone ne nigi geno mang'eny molooyo mar Stone.^{[8]:6}Ne en gi yie mang'eny kuom nyalo ma dhano nigo mar dhi nyime kendo ne oyie ni Jokristo nyalo bedo kanyachiel mondo gilok piny kendo gichak kinde mar higni mia achiel.^{[8]:6}Yo ma ne Alexander tiyogo ne en yo ma ne itiyogo bang' higni mia achiel, ka ne ogeno ni dongruok mar kanisa kod oganda ne dhi kelo kinde mar kuwe kod tim makare kapok Kristo odwogo.^{[8]:6}Yo ma ne omiye genono ne tiende en ni, ka ok oket chiwruok ne paro machon, ne nitie bende ng'at ma ne dhi nyime e parone.^{[8]:7}
wiki/wiki/Duoko_Movement

Sura mar 3

Milenium

---

⁷Rang e mbui mar mbui - Milenium

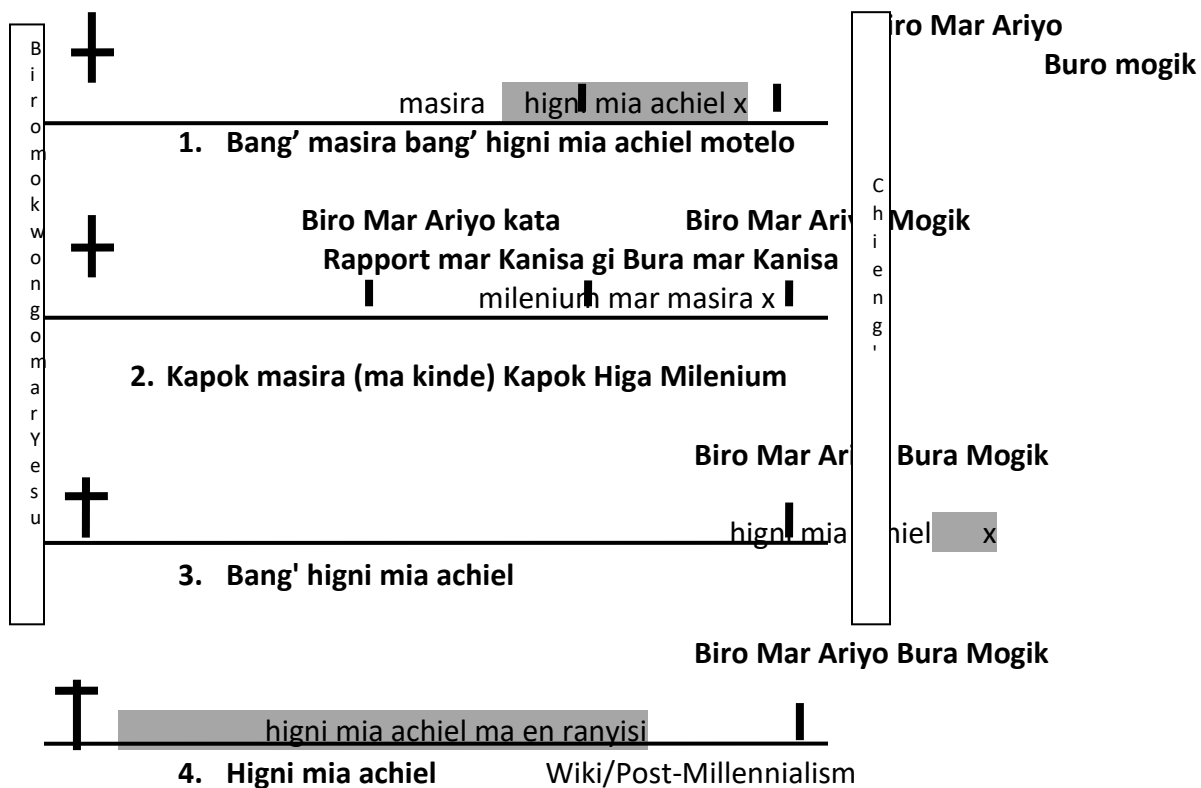
Wach mar “higni gana gi gana” ok yudre e loko mar dho Ingresa. Owuok e dho Latin ma tiende en higni gana gi gana. Tiende mopogore opogore gin:

Joma rito higni mia achiel Ng’e ni pinyruodh Kristo pok ochung’ motegno kendo ni biro mare mar ariyo e piny ma adier kendo ma en mar ringruok biro bedo kapok ochung’ne, bang’e obiro locho kuom higni gana gi gana kapok giko mar historia orumo.

Jogo ma luwo kindeyie ni Israel opogore gi Kanisa, kendo ni Nyasaye biro keto pinyruoth mar higni mia achiel e Israel kama Kristo, bang’ duokone, biro locho e piny kowuok e Yerusalem kuom higni gana gi gana .

Joma luwo bang’ higni mia achielyie ni pinyruoth mar Kristo ne oketi kaka luwo birone mokwongo, ni higni mia achiel biro bedo kinde mar mula mar pinyruoth ma biro bedo nyaka machiegni gi giko mar historia kendo bang’e Kristo biro biro mar ariyo e giko mar historia.

Joma rito higni mia achielok oyie gi kata achiel kuom wechegi, to nikech gik mopogore opogore. Moko kuomgi oyie ni onge gimoro amora ma nyiso kinde ma higni gana gi gana nyiso, to en mana loch ma Kristo kod jomaler mage oseyudo kuom Satan kod jotichne duto. Neno pimo ma yudore e pej maluwo.

Jal mokwongo mane odagi maler yie ma ne oriwre gi din mar Jokristo ne en Marcion (85-160 AD). Marcion ne ok oyie tiyo kod Singruok Machon kod buge mang’eny mag Singruok Manyien ma ne

ok ondik gi jaote Paulo. En e japuonj maduong' mokwongo ma ne oketho ahinya yie mar kanisa mokwongo kuom weyo puonj mar duoko mar Kristo ma chiegni kendo ma en owuon. Marcion ne ok oyie ni ng'ato biro bedo dhano gadier, kendo nikech mano, ne onge kama nyalo bedoe e chenro mare mar Biro mar Ariyo adier. Ne ogeno ni thoth dhano ne dhi lal ka kwedo adier mar Singruok Machon kod Chike mage. Jomamoko mane oyie gi higni mia achiel kapok Nicea odak ne gin Irenaeus, Justin, Theofilo, Tertullian, kod Hippolytus mawuok Rumi.

Wiki/Premilenialism

Milenialism bende en puonj mar Joroaster ma ne ochung'ne kinde mag higni gana gi gana ma luwore, ma moro ka moro kuomgi biro rumo gi ketho maduong' mar puonj ma ok adier kod ketho, nyaka e ketho mogik mar gik maricho kod mar roho mar gik maricho gi ruoth ma locho mar kuwe e giko mar higni gana gi gana mogik. "Eka Saoshyant [E weche machon mag Jo-Persia, Saoshyant en ng'at ma biro biro mondo oket ngima duto manyien e giko mar kinde.] miyo gik ma ochue bedo maler kendo, kendo chier kod ngima mabiro timore" (Zand-i 3:62).

Gik mamoko mopogore opogore mag oganda kod siasa, ma gin mag dini kod mag piny, bende osebedo ka itudo kod ranyisi mag higni mia achiel .

Ang'o ma Muma wacho ni? Fwenyo 20:1-15

- "Kendo ne aneno malaika moro ka wuok e polo,
- ka en gi funguo mar Goro Maduong' kendo omako e lwete ng'injo maduong'.
- Ne omako ng'atno, ma en thuol machon, ma en jachien, kata Satan, kendo ne otweye kuom higni gana gi gana.
- Ne obolore e bur maduong', kendo ne oloke kendo oketo ranyisi e wiye, mondo kik owuond pinje kendo nyaka chop higni gana gi gana orumo.
- Bang' mano, nyaka ogol oko kuom thuolo matin.
- Ne aneno kombe mag loch ma ne obetie jogo ma ne omi teko mar ng'ado bura.
- Ne aneno chuny jogo ma ne ogol wigi nikech ne gitimo neno ne Yesu kendo nikech wach Nyasaye. Ne pok gilamo le kata tipo mare kendo ne pok giyudo ranyisi mare e wigi kata e lwetegi.
- Ne gichier kendo ne gitelo gi Kristo kuom higni gana gi gana. (Joma otho mamoko ne ok ochier nyaka chop higni gana gi gana orumo.) Mano e chier mokwongo.
- Joma nigi ng'eyo e chier mokwongo gin joma mor kendo maler.
- Tho mar ariyo onge teko kuomgi, to gibiro bedo jodolo mag Nyasaye kod Kristo kendo gibiro locho kode kuom higni gana gi gana.
- Ka higni gana gi gana oserumo, Satan ibiro gonyi e od ang'ech kendo obiro wuok mondo owuond pinje ma ni e kona ang'wen o .f piny — Gog kod Magog — mondo ochokgi mondo gidhi e lweny. Ka gin gi kwan, gin kaka kuoyo ma ni e dho nam. Ne giwuotho e piny mangima kendo ne giguro kambi mar oganda Nyasaye, ma en taon ma ohero. To mach nowuok e polo kendo ne owangogi.
- To jachien ma ne owuondogi, ne obolore e nam mawang' mar sulfur, kama ne oboloe leno kod jaote ma miriambo. Gibiro yudo masira odiechieng' kod otieno nyaka chieng'.
- Bang'e ne aneno kom maduong' marachar kod Jal ma ne obet e wiye. Piny kod polo ne oringo oko mar nyime, kendo ne onge kama ne gintie.

- Ne aneno joma otho, madongo kod matindo, ka gichung' e nyim kom mar loch, kendo ne oyawo buge. Ne oyawo buk machielo, ma en buk mar ngima. Joma otho ne ong'adnegi bura kaluwore gi gik ma ne gitimo kaka ondik e buge. Nam nogolo joma otho ma ne ni e iye, kendo tho kod liel ne omiyo joma otho ma ne ni e iye, kendo ng'ato ka ng'ato ne ong'adne bura kaluwore gi gima ne otimo. Bang'e tho kod tho ne obolo e nam mar mach. Nam mar mach en tho mar ariyo. Ka ng'ato ok oyudre ni nyinge ondik e buk mar ngima, ne obolo e nam mar mach.

Lero machuok

- **Malaika mowuok e polo-** Johana ni piny ka oneno ng'et neno ni .
- **Bedo gi chapa mar bur maduong'**– E sula mar aboro Satan ne nigii funguo ma kamano, omiyo sani oseloye.
- **Dragon ne otwe kuom higni 1000-** Jachien oseloch chuth kendo otweye chuth kendo otweye chuth kuom tich mare kokalo kuom Rumi e lweny gi kanisa, (neno ng'injo, bur kod ng'injo ma olor). Mano e giko mar historia mar Pinyruodh Rumi to ok ne Satan. Ne dhi gonye mondo otem kendo tiyo kod pinje mamoko.
- **Kuom higni 1000-** Higni 1000 ok wuo kuom kinde to en chal mar gik moko. Ka otigodo ne Satan, en loch chuth. Ka otigodo ne jomaler en loch chuth. Namba 1000 nyiso ni gin gik moko duto. Zaburi 50:10 wacho ni Nyasaye en wuon dhiang' ma ni e gode gana gi gana. Chik 7:9 wacho ni Nyasaye rito sing'onene kuom anyuola gana gi gana. Zaburi 105:8 kod 1 Koronike 16:15 wacho ni Nyasaye nooro wachne kuom anyuola gana gi gana. Paro en mar gik moko duto kendo ok en mar kinde moketi.

Ne ane paro kata puonj moko mamoko ma mulo higni 1000:

1. Higni 1000 en kinde duto mar Jokristo (chakre kindeno nyaka giko mar piny). Chandruok ma nitie e paroni en ni dwaro ni ng'ato otim kinde matin mar ng'eyo weche ma ne otimore e piny bang' giko mar kinde.
  2. Higni 1000 gin kinde duto nyaka chop kinde matin kapok biro mar ariyo mar Kristo. Chandruok ma nitie e paroni en ni ne dhi keto giko mar kinde ma Jokristo ne locho kaka jodolo obed matin moloyo kinde duto ma Jokristo ne locho.
  3. Higni 1000 bang' ketho mar piny Rumi ka Jokristo ne omedore ahinya. Chandruok ma nitie e paroni en ni, ne dhi dwaro ni jogo ma ne otho nikech yie mag yie ochier higni madirom gana gi gana mosekalo.
- **Satan e bur maduong' ma oum-** Satan ok ochung' motegno e tije, ochung'ne!
  - **Sitani noweyo kuom thuolo matin mondo owuond oganda .-** Mae oken kinde to en wach ma Nyasaye wacho ni Jokristo niya: "Ne aritou e kinde mokalo kendo abiro timo kamano e kinde mabiro, kamoro amora, e kinde moro amora, kuom wasiki moro amora. Mae en geno mar Nyasaye kuom kinde mabiro, mana kaka e Ezekiel 38-39."

- **Joma obet ewi kombe mag loch** .- Jogo ma obet e kombe mag loch gin loch. Gin jogo ma ne omi teko mar ng'ado bura. Gin ng'a gini? Gin jomaler ma nigi loch, ma nigi yie, ma ngima kata ma osetho. Yesu ne osesingo ni jogo ma ne oloyo biro bedo kode e loch kuom pinje (Fweny 2:26f; 3:21; 11:15-18; 18:20). Mano chal gi ma yudore e Daniel 7: 21, 22 .
- **Ne ogol wichgi nikech Yesu-** Gin jogo ma ne otho nikech yie e lweny. Gichier (gidak) kendo gilocho kanyakla gi Kristo. Par ane kama lweny ne dhi timore bang' lweny ma yudore e Fweny 19 ka piny opong' gi ringre jogo ma ne onego. Joma onego ma gin Jokristo ma ne otho nikech yiegi, chier kendo gichokore gi jomaler ma ngima e kombe mag loch mondo gitel kanyakla gi Nyasaye. Joma ne onego ne ok otho nikech mapiyo ne gichier mondo kik githo kendo. Mano e "chier mokwongo." Ne ni jogi gin mana jogo ma ne otho nikech yie e lweny mar Fweny to ok gin Jokristo ma ne osetho e kinde duto ma ne osetho. Mae oken chier mar adier ma biro timore sama Yesu biro duogo. Kae en mana yo mar ranyisi mar wacho ni jomaler ma nigi yie gin joloch kendo gin gi arita.
- **Joma otho mamoko-** gin jogo mane otho e neno ka gitiyo ne le kendo gidong' ka githo kuom higni 1000 (e yo mar ranyisi) mana mondo gichier kendo gikethore kendo. Ne gin jogo ma ne otho. Gin jogo ma osetho kendo gibiro dak kendo mana mondo gibed jogo ma osetho. Ndiko mar 5 ondiki e braket. Mondo iyud puonj, som v4 bang'e v5b: ("Jokristo ma ne otho nikech yie ne odak kendo otelo gi Kristo kuom higni gana gi gana. Mae e chier mokwongo.") Ni wasiki mag Yesu pod otho kuom higni gana gi gana nyiso mana ni ne giloch chuth e lweny ma ne gidhigo gi Kristo kod kanisa. Ok owuo kuom kinde ma adier.
- **Chier mokwongo** .- ma en chier mar jogo ma ne otho nikech Yesu. Ne iluongo ni "mokwongo" nikech Johana biro neno chier mar ariyo. Jotich Nyasaye kod jotich mag le notho e tho mokwongo to mana joma beyo ema ni e chier mokwongo. Chier mokwongo en mar ngima kod loch to chier mar ariyo en mar tho mar ariyo. Oda en ni joma otho e Kristo biro yudo loch mana kaka jotich Nyasaye ma ngima bende yudo loch.
- **Jodolo mag Nyasaye ... locho kuom higni 1000-** ma ok wuo kuom kinde ma Yesu biro locho to kuom kinde ma jomaler ne dhi locho. Gima duong' kae ok en kinde to en loch chuth kod gueth. Gima ne gin-go kapok githo (piny mar jodolo), ne gidhi nyime bang' ka gisetho. E ngima kod e tho jotich mag Nyasaye gin joloch.
- **Satan ogonyo kendo wuondo pinje (kendo)-** Satan biro dhi nyime tiyo e piny mondo oketh yie mar jotich Nyasaye.
- **Gog kod Magog-** Gin ng'ato ang'ata to ok gin ng'ato ang'ata kaka ne otigodo e Ezekiel 38, 39. Oda en kama e kuonde ariyogo duto: Nyasaye wacho ne ogandane niya: "Asebedo ka aritou kendo asemiyu uloch e masira ma kawuono kendo abiro timo kamano kendo kinde moro amora ma udwaro." Gima duong' en kuom duong' mar wasiki manyienni mabiro e kinde mabiro (kata obedo ni en ang'o) kod kaka Nyasaye biro loyogi bende mayot. Jokristo, kik ubed gi parruok kuom dwaro kod nyalo mar Nyasaye mar ritou kuom wasiki moro amora kod wasiki duto, sani kata e kinde mabiro! Gima ng'ato nyalo ng'eyo kuom puonj ma ne ochung'ne kapok

higni mia achiel ochopo: Tem duto mag loso jolwenj maduong' mar joma kwedo Nyasaye e piny ma Satan ok time gimoro kendo ma mana jotich mag Nyasaye ema odak e iye, biro kethore (ahinya ahinya ka iyie ni ok nyalre ni ng'ato owere gi yie).

- **Jachien nobolo e nam mar mach-** Nam mar mach nyiso loch chuth. Onge ng'at ma duogo bang' ka osebolo e nam mar mach. Mae oken wach mar kum ma nyaka chieng', to en wach mar loch mar jo Nyasaye kod loch mar wasiki mag Nyasaye.
- **Kombe maduong' marachar-** ok en odiechieng' bura mar adier ma dhano duto nyaka chiwre e nyim odiechieng' moro. Mae en mana kaka Daniel 7:9-12 kama Rumi (loch mar ang'wen) ong'adne bura.
- **Chier mar ariyo-** jogo ma lamo leno ochier. Jotich Nyasaye ok gin nikech ne gichier higni 1000 mokalo (e neno).

E neno ni jachien otwe kuom higni 1000 mondo onyis kaka ne oloye chuth e lweny ma ne okedo gi kanisa ka otiyo gi piny Rumi. Ogony kuom thuolo matin nikech bang' Rumi ne dhi bedo gi temo mamoko kendo ne gidhi yudo gik maromre. Loch inyiso kuom neno mar jomaler (joma ngima kod joma osechier) ma locho kendo ng'ado bura e loch malong'o [ma opong'o]. Sura ni wacho ni loch chuth mar Kristo kod kanisa mare kod loch chuth mar Satan kod kanisa ma ne ketho pinyruodh Rumi. Ier mar Fweny 20 kowuok e Fweny mar Johana Jaote, Joe McKinney, Yo mar Muma e mbui

Sura mar 4

Riwruok kod Pogo

Riwruok mar kidi kod wuoth mar Campbell

Oganda ma Campbell ne oting'o "gero kendo ma owinjore kendo ma nigi riekoo" mar kanisa machon, mopogore gi oganda mar Stone ma ne oting'o thuolo maduong' kendo maonge gi yie.^{[3]:106-108}

Kata obedo ni ne gin gi paro mopogore, riwruoge ariyogo ne oyie e weche moko madongo.^{[3]:108} Giduto ne gineno ni duoko Jokristo mag joote en yo ma ne dhi miyo higni mia achiel ochopo mapiyo.^{[3]:108} Bende, gin ariyogi ne gineno ni dwoko kanisa mokwongo en yo ma ne ginyalo yudogo thuolo mar Jokristo.^{[3]:108} Kendo, gin ariyogi ne giyie ni winjruok e kind Jokristo.⁸ ne nyalo yudore kuom tiyo kod Jokristo mag joote kaka ranyisi.^{[3]:108} Chiwruok mar riwruoge ariyogo mar dwoko kanisa mokwongo kendo keto Jokristo e achiel ne oromo mondo ojiw riwruok e kind ji mang'eny ma ne ni e riwruoge ariyogo.^{[8]:8, 9} wiki/wiki/Duoko_Movement

Ndik piny: Kaka gin ariyogi ne giyie ni kanisa nigi ratiro mar timo gik moko kendgi, ang'o ma ne omiyo gibedo kanyachiel?

---

⁸Rang' e mbui mar mbui - Riwruok e Kristo

"Rakun Johana" Smith (higa mar 1784 nyaka 1868)

Grube ariyo go ne oriwre e High Street High Street, Lexington, Kentucky ka ipalo lwedo e kind Barton W. Stone kod "Raccoon" John Smith, jumapil tarik 31 dwe mar apar gi ariyo higa mar 1831.^{[9]:116-120}Smith ne oseoyer, gi joma ne nitie, mondo owuo e lo jolup jood Campbel.^{[9]:116}

Jochung' ariyo mag jogo mane ochokore ne oyier mondo oter wach mar riwruok ne kanisa duto: John Rogers, ne en Jokristo kod "Rakon" John Smith ne jogo mane dwaro loko weche. Kata obedo ni ne nitie pek moko, riwruokno ne odhi maber.^{[1]:153-154}Ji mang'eny ne oyie ni riwruokno ne nigi geno maduong' mar yudo loch e kinde mabiro mar riwruok ma ne oriwre, kendo ne gimor gi wachno gi mor.^{[8]:9}

Ka ne gichokore, ne nitie pek mar ng'eyo gima ne onego oluong riwruok manyienno. En gima ler ni yudo nying' ma luwore gi Muma kendo ma ok mar dinde ne en gima duong'. Stone ne dwaro dhi nyime tiyo kod nying' mar "Jokristo." Alexander Campbell ne oketo pachgi kuom "Jopuonjre mag Kristo". Kaluwore gi mano, ne otiyo gi nyinge ariyogo duto.^{[1]:27-28}

Chakre chakruok mar riwruokno, loso paro ma onge chudo e kind oganda ne ochung'ne gaset ma ne jotelo mag riwruokno golo. Alexander Campbell ne ogoyo buge ma iluongo ni Jokristo Baptist kod Jarombo mar Higni Alama. Stone nogolo buge ma iluongo ni Jaote mar Jokristo.^{[12]: 208}E yo ma nyiso luor, chwo ariyogo ne golo ga pile ka pile gik ma ji mamoko ma ne nigi rang'iny mopogore ahinya gi maggi nogolo.

Ka Kidi kodAleksanda Kambebel's (ma bende ong'ere kaka Jopuonjre kod Jokristo ma Baptist) ma ne oriwre e higa mar 1832, mana Jokristo matin ma ne owuok e riwruok mar Smith/Jones kod O'Kelly ema ne odonjo e riwruokno.^{[6]:190}Joma ne otimo kamano ne gin jokanyo ma ne ni e yo podho chieng' mar Got Appalachia ma ne oseromo gi riwruok mar Kidi.^{[6]:190}Jokanyo mag yo wuokchieng' ne nigi pogruok madongo mang'eny gi grup mar Stone kod Campbell: ne giketo pachgi ahinya e ng'eyo ma ne giyudo kuom loko chunygi, ne giluwu nyasi mar ng'iyi gik moko e dweche adek ka dwe, kod .ok yie ni Nyasaye adek achiel.^{[6]:190}Joma ne ok oriwre gi Campbell ne oriwre gi Kanisa mag Kanisa e higa mar 1931 mondo olos Kanisa mag Jokristo mag Kanisa.^{[6]:191}E higa mar 1957, Kanisa mar Jokristo ma ne oriwre gi Kanisa mar Injili kod Kanisa ma ne olosi mondo gibed Kanisa mar Kristo ma ne oriwre.^{[6]:191}

wiki/wiki/Duoko_Movement

Kido mag Lweny, Oganda kod Wero/Muzik mag Kanisa

Bang' ka jolendo ma ne gin jotelo mag Riwruok mar Dwoko, kaka Stone kod Campbell, oseloso chike madongo mag Riwruokno, ne gichako lendo gi teko ma ne omiyo kanisa ochopo e kinde ma ne odongo ahinya. Gik ma ne itimo e kind jopuonjre giwegi ne nyiso ni kwan margi ne gin 100,000 e higa mar 1836, kendo ne gin 200,000 kata 300,000 e higa mar 1850. Kaluwore gi kwan ma ne otim e higa mar 1850, jopuonjre ne gin riwruok mar ang'wen maduong'ie molooyo e pinyno. Kwan ma ne otim e higa mar 1870 ne okete e kar abich. Tich ma jolendo ma ne gin jopainia ne timo gi chir, kaachiel gi bedo thuolo kuom ng'anjo mag dinde ma ne omiye Jo-Amerika ma ne ohero thuolo gi ng'anjo, ne omiyo kinde ma ne dhi nyime mapiyono obedo gi teko. Kata kamano, ne

nitie gik ma ne nyalo ketho gik moko ma ne dhi timore, kendo ne ginyalo geng'o, kata ketho, dongruokni duto.

I. Lweny mar Jopiny

Lweny mar Jo-Afrika ne oketho ahinya din mag Amerka. Kanisa moko ne opogore kendo moko ne okethore ahinya ma ne giweyo timo romo. Oganda duto moting'o owete mang'eny ne opong' gi liet mar lweny ahinya ma ne ok odong' thuolo matin e chunyi mar paro weche mag roho. Joma rowere mag kanisa nodhi mondo gidonj e lweny mar Jo-Blue kod Jo-Gray, kendo ok gin mana matin kuomgi ma ne otho e lweny. Jolendo moko ne ng'ur ahinya kuom owete ma ne kawo gik lweny mondo gidhi lweny gi jowetegi, to jomoko, ka wigi owil gi luong'gi kendo ka giweyo owetegi ma ne ni e ng'etgi ma ne ochung'negi, gin giwegi ne gigolo ligangla. Jalendo moro mane en jatend kolej manyinge James A. Garfield nong'ere ahinya nikech chir mare, ne ome kar rang'iny mar brigadier-jeneraal, kendo bang'e to nobedo jatend piny Amerka mar piero ariyo.

Penjo ariyo ne okelo e wang' Jokristo nikech Lweny mar Pinyruoth kata weche ma ne ochung'ne. Achiel ne en penjo mar bedo misumbni. Bende Jakristo nyalo bedo gi jotich kaluwore gi Ndiko? Ka en kamano, ne dwarore ni otimnegi ang'o? Kata obedo ni ne nitie joma ne ng'ado bura ahinya e bathe ariyo mag penjono, nenore ni thoth jolendo ne ok ochung' gi ng'ato kendo ne gijiwo Jokristo ma ne ni e piny Ugwe kod piny Ugwe mondo kik oyie mondo wachni obed wach ma kelo pogruok. ... Paro ma ne opong'o e kind owete ne nenore ni bedo misumbni ne en penjo mar siasa, to ok penjo mar tim makare. Biblia ne ok otamre ng'ato bedo misumbni achiel kachiel, to ne oketo chike ma rito ng'ato (Law. 25:39-46; I Kor. 7:17-24; Jo-Ef. 6:5-9; Filimon). Owete mang'eny, kata obedo ni ne gidwaro geng'o pogruok mag dini kod lweny e wi wachno, nyalo bedo ni ne gin gi geno ni bang'e, bedo misumbni ne dhi rumo e yor kuwe kendo e yor chik.

Penjo machielo ma ne omiyo Jakristo obedo gi paro mang'eny ne en kaka Jakristo ne donjo e lweny mar ringruok. Kendo, jolendo ma ne nigi chir kendo ma ne nigi teko ahinya ne ok oyie gi donjo mar owete e lweny kendo ne gikwayo owete mondo kik gidonjre e lwenyno, kata obedo ni nenore ni kwayogi ne ok winjore gi it ma ok winjo e kinde mang'eny.

II. Riwruok mar Jomisionari

Kaka kanyakla mang'eny e kinde mar Riwruok mar Duoko ne olosore giwegi e riwruoge mag kanyakla mag kit kanyakla moro, penjo mar "riwruok" ne ochung' mapiyo e kind owete. Kata obedo ni joma ne luwo Stone ne neno gi kiawa tich ma kamano mar loso gik moko, joma ne luwo Campbell ne neno ni paro ni yo moro mar riwruok kata loso gik moko ma ok gin mag kanyakla ne en gima dwarore ahinya mondo tichno odhi nyime. Kuom mano, owete ne ochako romo mokwongo e chokruoge ma ok owinjore kendo ma ne itimo e distrikt. Kata kamano, kaka kinde ne dhi nyime, "romo mag riwruok" gi ne omedore e yo ma ng'ato nyalo ng'eyogo kendo ma ne omedore. Chokruoge mag distrikt ne obedo chokruoge mag piny, to chokruoge mag piny ne obedo chokruoge mag piny mangima. Mokwongo, ne igeng'o chokruoge ma kamago nikech ne giwacho ni ne gin mana mar jiwo, miyo owete ng'eyo, kendo ketogi e achiel, kendo ketogi e tij lendo. Alexander Campbell nondiko mathoth mar siro chenro maduong' e kind kanisa mag alwora. Giko to owete noromo e boma mar Cincinnati, Ohio e higa mar 1849 kendo ne giloso Kawruok mar Jomisionere mag Jokristo ma Amerka. Alexander Campbell ne nigi parruok ni timo

romo madongo ne dhi miyo sigand ogandano odonjre e pogruok e kind din. Ne ok odhi e chokruokno.^{[12]:245}Kata kamano, ne oyiere kaka jatend pinyo mokwongo. Bang' ka Sosayiti noseloso, kwedo ne ochako medore ahinya. Ka ne okethore kuom thuolo matin gi lweny mar piny, lweny ne odhi nyime medore nyaka chop lweny ma ne ochung'ne Sosaiti ne owuok mos e yor ketho maler mar riwruok e kind jogo ma ne ochung' ne wechego kod jogo ma ne kwedogi e nus mogik mar Higni mag Apar gi Achiel.

Gik ma ne omiyo ji odagi riwruok mar jomisonari osebedo mopogore opogore, to gik ma ng'ato nyalo ng'eyo ahinya inyalo losogi e yo machuok kaka luwogi:

- onge ng'at ma Ndiko wacho ni wachno .
- ok owinjore, nikech kanisa oromo timo tich mar roho ma dwarore ni otim .
- okawo kar kanisa, kendo .
- oketho thuolo kod ratiro ma kanisa mag alwora nigo mar timo gik moko kendgi.

III. Muzik ma itiyogo gi gige thum

E kinde ma ne Riwruok mar Jo-Misionari ma Jokristo mag Amerka ochakoe, penjo mar thum ma itiyogo gi gige thum e lamo ma ne itimo e kanisa nowuok. Ok okalo thuolo malach kapok lweny mar pinyo ochopo, kanisa ma ne ni Midway, Kentucky, ne obedo kanisa mokwongo ma ne ondiki ni ne oketo thum ma ne itiyogo gi gige thum e lamo (ma ne iwacho ni ne okonyogi e wergi ma ne kelo lit). Chiegni ni kanisa ka kanisa kod jalendo ma ne nigi teko, moriwo nyaka Campbell owuon, ne ochung' kanyachiel e kwedo thum ma ne itiyogo e lamo. Kata kamano, bang' lweny mar pinyo, kanisa nochako tiyo kod gige thumgo ahinya kendo lweny ma ne itimo kuomgi ne oriwre gi mirima ma ne medore. Gik ma ji kwedogo thum ma itiyogo gi gige thum e lamo osebedo kaka:

- en gik ma ok omiye ratiro ma omedore e wer ma Singruok Manyien otelo (Ef. 5:19; Kol. 3:16)
- ok en gima puonjo joma nigi rieke (1 Kor. 14:15), kendo .
- en gima opogore gi kido mar roho mar lamo mar kanisa. Gik ma ne ji ng'ado e wi riwruok mar jomisonari kod gige thum, kaachiel gi gik matindo, bang'e ne omedore kendo obedo gi pogruok e kind kanisa ma ne oyiego e yor chik gi Kwan mar Dinde e higa mar 1906.

Bende weche ma kamago bende tiyo e kindegi kuom riwruoge kata tije maluwoji?

- Kony mar masira kata Josamaria mag piny mangima
- Chiengo lwedo mag piny mangima
- Lando wach mar Jokristo e piny mangima
- Netwok mar Lando Injili
- Ofis ma iye mag boma
- Redio mar dwoko piny
- Kanyakla achiel rito tij mision mar kanyakla mang'eny
- Wero kanyachiel gi winjo matut mar luor kod pak ne Nyasaye gi wende mag dini, "wende mag injili" e redio, CD kata grup mar wende ma jogo duto ma lando wach tiyo kod gige thum.
- Jotelo mang'eny mag wende kata timbe mag pak.

Gik moko ma ji puonjore e wi dwoko piny (Kidi – Riwruok mar Campbell)

Joma ariyogo ne nigi yie madongo mang'eny.

- a. Ne giyie ni Muma en Wach Nyasaye ma ne ondiki gi roho kendo ni en e ma nigi teko maduong'ie molooyo e ngima ng'at ma oyie.
- b. Ne giyie ni ranyisi kod yore mag ngima mar kanisa e Singruok Manyien ne oket mondo onyis chenro mar Nyasaye ne kanisa kuom higni mathoth.
- c. Ne giyie ni Nyasaye ne ogombo ni ogandane, kanisa ok mana chokruok achiel kata kanyakla achiel, obed e achiel, to ok mondo opogore. Ka ng'ato oyie kuom gik madongo mag yie mar Singruok Manyien, mano nyalo kelo winjruok ma Nyasaye ne ogombo ni obedgo ne kanisa mare.

Bang' tho mar Campbell, ne ochako bedo gi pogruok e kind jogo ma ne ochung' ne riwruokno. Chandruok ne ok en kuom chike ma ne ochako, to ne en kuom kaka ne itiyo kodgi. Ng'ato ka ng'ato ne oyie kuom chik mar winjruok e wi gik madongo mag Singruok Manyien, to ok ni ji duto ne oyie kuom gik madongogo gin ang'o kata kaka inyalo ng'e gik ma onego okaw kaka gik madongo.

Suku ariyo mag primary mag loko dhok ne oloso lwenygi e wi penjo mar thum ma itiyogo gi gige thum e lamo. Grup ma ne bang'e obedo Kanisa mag Kristo ma ne ok otiyo gi gige tich, ne okawo okang' ma ne ogeng'o "gik manyien" e lamo ma ne ok ogol chik achiel kachiel e Singruok Manyien. Nikech ne onge chik ma ne yudore e Singruok Manyien mar tiyo kod gige thum e lamo, ne giwuoyo kuom chikno. Okang' machielo mar ng'eyo tiend wachno ne en ni nikech ne onge chik makende ma ne ogeng'o tiyo kod gige thum, to ne oyienegi. Bang' higni piero ang'wen bang' tho mar Campbell, pogruokno ne ong'ere e yor chik kendo kanisa ma ne ok nigi gige thum ne ong'ere kaka grup mopogore.

En gimalit ni pogruok ma ne nitie e riwruok mar riwruokni ne pok orumo gi pogruokno. Oganda mar Kanisa mar Jokristo ne nigi wach machielo ma ne ochung' piny e wi wach mar batiso. Achiel kuom gik ma ne omiyo ji mor ma ne odwokore e riwruok mokwongo mar Campbell/Stone ne en duoko batiso kuom ng'ado pi e kanisa. Batiso mar nyithindo matindo kuom ng'ado pi ne en tim ma ne itimo e piny mangima e kind kanisa machon mag piny Ulaya ma ne ochung'ne piny Amerka. Ka ne gilokore e Singruok Manyien mondo giyud puonj, jogo ma ne dwaro loko wechego ne ofwenyo ni yo ma ne itiyogo e batiso e kanisa mar Singruok Manyien ne en chiegni ni ng'ato nyalo ng'ado e pi chuth, to ok ng'ado pi. Ne gidhi nyime ng'ado ni ng'at ma nyalo yie mondo obatise en mana ng'at ma nigi higni moromo mar yiero batiso mare owuon.

Kendo, riwruogno ne chiegni bedo gi paro achiel kuom wach maduong'no. Penjo ma ne oketho pogruok ne en kaka onego okaw joma ne okawore ni gin Jokristo to ne ok odonjo e pi. E bath achiel ne nitie joma ne oyie ni bedo jokanyo mag kanisa kod geno mar warruok onego omi mana joma ne odonjo e pi. E bath ng'at machielo ne nitie joma ne neno ni ng'ado pi kaka ng'at maduong' en gima ber molooyo, to ne ong'eyo yie mar adier mar Jokristo mar joma ne obatiso kokalo kuom yore mamoko e kit oganda mamoko. Penjo madier en riwruok kendo kaka Nyasaye dwaro ni otimre.

E giko higni mag 1920, wachni ne ochopo e giko mar lwenje ma ok beyo ma ne otimore kuom riwruok e tij lendo e kind jomisonari mag Campbell/Stone kod jo-misionari mag kit oganda ma

batiso nyithindo matindo. Okang' achiel ne dwaro dwaro ni jomisonari mag Campbell/Stone oket mana riwruok moro amora ma ne gin-go e puoth mar jomisonari mana kuom dinde ma ne timo puonjruok mar ng'ado pi. Jomoko ne oneno ni dwarore ni gibed gi winjruok maber gi jomoko ka ok ing'iyoy weche din ma ne gipuonjore e batiso.

Rang e mbui mar mbui - batiso

Kedono ne odoko matek ahinya ma ne omiyo pogruok machielo ochakore. Jokanyo gana gi gana noweyo riwruogno kendo ne giloso grup margi ma ne ok en mar dinde ma ne ochung'ne Chokruok mar Jokristo ma ne ni Amerka ma Nyanduut. Grupno ne oriwo joma ne yudo ni batiso kuom ng'ado pi en wach ma ne dwarore ahinya. Joma ne odong' e chokruok machon mar piny mangima mar Kanisa mag Jokristo ne ohero bedo joma ne oyie ahinya yie gi joma ne ok odonjo e pi kaka Jokristo e yorgi giwegi. Pogoruokno osebedo ka dhi nyime mos mos kuom higni madirom 70.

E higni mokalo, pogruok machielo osechako timore. Chakre higa mar 1985, Resruok mar Jopuonjre osebedo ka ng'ado bura ne puonj mar ng'uono mar weche din ma osedongo e kanisa mar Jokristo (Jopuonjre mag Kristo) ma ne olosi e higa mar 1968 kowuok e chokruok machon mar piny mangima mar Kanisa mag Jokristo. Odruok mar Jopuonjre ne ochako gi ng'ado bura mar tiyo e kind kanisa mondo okel lokruok kod loso manyien mar roho. Kata kamano, kaka kinde ne dhi nyime, ne oneno maler ni dinno ne oum chuth mondo kik oloki kata mondo oket lweny, kendo Jopuonjre ma ne oloso riwruok mar Jopuonjre Heritage ne oloso riwruok mar jopuonjre ma ne oweyo dinno kod jo-injili ma ne pod ni e dinno.

Kata obedo ni onge ng'at ma ne dwaro neno pogruok, pogruok dhi nyime mos e kinde. En e okang' mokwongo, pogruok ochung'ne chike ma ne ochako riwruokno, to ok mana kuom loso gik matindo tindo.

Jopuonjre mag Kristo oseweyo yiegi kuom puonj kod geno mar Muma, ne gikwedo ni nitie yie ma luwore gi Singruok Manyien ma wanyalo dokgo, kendo ne giloko paro mar winjruok e wi gik ma dwarore mag Muma mondo gibed gi winjruok kuom loso e kind riwruoge mag dinde. 10. pdf

Kinde mag Duoko

Johana Lok	higa mar 1632 - 1704
Johana Wesley	higa mar 1703 nyaka 1791
Jemis O'Keli	higa mar 1732 nyaka 1826
Elias Smith	higa mar 1764 nyaka 1846
Abner Jones	higa mar 1767 nyaka 1840
Kidi mar Barton	higa mar 1772 nyaka 1844
Tomas Kambel	higa mar 1763 nyaka 1854
Aleksanda Kambebel	higa mar 1788 nyaka 1866
Walta Scott	higa mar 1796 nyaka 1861
"Rakun" Johana Smith	higa mar 1784 nyaka 1868

Duoko piny

Kaka chakruok mar higni mag 1800, jotelo mang'eny mag dini ma ne ochung' kar ng'ato ka ng'ato ne ochako penjo kaka puonj kod timbe mang'eny mopogore opogore ma ne oketgi e riwruoge mang'eny ahinya e yiegi duto gin kanisa ma Muma wuoyoe. Ne giparo ni Nyasaye dwaro bedo gi winjuok omiyo ang'o momiyo ok nyal ng'ato ka ng'ato mana ng'iyoy Muma kendo Muma kende mondo oyud gik ma Nyasaye chiwo ne dhano. Kuom adier, mano nenore ni en tiende ranyisi mar japur ma yudore e Luka 8. Ka wadok e Wach kendo pidho e chuny mabeyo kendo ma adier, .bedo thuolo kuom loch mar dhano kendo, yiegi kod puonjgi, biro kelo ji ma winjo wach, Jokristo, kanisa ma Yesu nochako.

Chuny mar riwruok mar dwoko piny ne en mar keto joyie obed achiel:

- a. Wek tiyo kod sirkal mar keto din e tim
- b. Ti kod ndiko kende. We yie kod yie duto mag dhano
- c. Yud kendo rit hera mar Nyasaye kod dhano

E kinde mar riwruokni jotelo mopogore opogore ne chiwo ng'eyo margi kuom gik ma dwarore mondo joyie kuom Kristo obed achiel kuome.

Loke

- a. Ne ok oyie gi ratiro ma kanisa nigo kokalo kuom sirkal mar keto kendo keto din mar pinyo e tim .
- b. Biblia chiwo yie madongo ma ji duto ma nigi riekoy nyaloy yiegi:
  - i. Kido mar mesia mar Yesu
  - ii. Chike mag Yesu achiel kachiel
- c. Gik ma ok gin gik madongo ma Jokristo ok oyiegi ok onego ochuno ni ji mamoko otim

Wesley

- a. Yie mondo kik iyie gi puonj ma ok owinjore
- b. Wek lweny kod ywak kuom gik ma ok ochomo yo

Jo-Baptist mopogore

- a. Wek yie duto kendo iti mana gi Muma kaka chik malong'o ma ok odwarre ni ibed gi winjuok chuth kuom ranyisi .
- b. Wek loso weche matut nitech mano kelo luwo chike kod pogruok

Jobatido ma nigi ranyisi maduong'

- a. Biblia en ranyisi maler ma onge ng'at ma oyiene weyo .
- b. Kuong'ruok mar chenro miyo ng'ato bedo mabor gi kanisa mar adier

O'Kelly/Hagard

- a. Kristo kende ema en wich mar kanisa .
- b. Nying Jakristo e nying kende ma oyiegi .
- c. Biblia e chik kende mar yie .
- d. Kido mar Jakristo en mana tem mar riwruok e kanisa
- e. Hak mar ng'ado bura e wi ng'ato owuon en thuolo ma ji duto nigo.

Kidi mar Barton

- a. Loch mar kanyakla
- b. Kuong'ruok mar ngima mar kanisa machon ma ne en ngima maler kendo makare molooyo kata e wi kit ngima kod gedo

c. Bedo thuolo e Kristo en gima duong' molooyo keto ler kuom tim moro [kaka tim mar lamo].

Kambel

- a. Oboke ma oseyiene omedi e yie madongo / madongo.
- b. Biblia en buk mar adier (ok paro, puonj, adier ma ok nenre kata ler ma ji ng'ado gi dhok) kendo yie ma nigi rieko ne onego oket kendo oler e wi adierigo.
- c. Kanyakla bedo gi ratiro mar timo gik moko kendgi
- d. Jodongo mang'eny e kanyakla ka kanyakla
- e. Komunion ma juma ka juma kod
- f. Chiwo joyie e pi mondo weche mag richo
- g. Ruoth Nyasaye wacho kama:

Jokanyo mag kanyakla

- a. Ji ne dwaro ng'eyo mar loko

E kinde malachni, ne gipogore e yore mang'eny moko ne ok dwar weyo tudruok mag puonj kod timbe machon kata kamano, ne ging'eyo ni "kanisa" ma ne gin-go sani ne ok chal gi kanisa ma ne gisomo e Muma margi.

Ji mang'eny ka ok gin thoth jogo ma ne loso lokruok kod jogo ma ne dwaro dwoko piny ne nigi gimoro achiel ma ne gidwaro ni gilos, gidwoko kata gidok e kanisa mar Muma kendo gibed e achiel gi joyie mamoko duto kendo gibed Jokristo kende.

Ne nitie winjuok kuom kinde, kata kamano, paro mopogore opogore kendo ma ne opogore opogore ne owuok:

- Biblia en chenro, chik kata ranyisi ma ok dwarre ni ng'ato oyie chuth kuom weche matut. Ne jogo ma ni e KRISTO dak e yoo makare e kind dhano kendo e nyim Nyasaye ne en gima duong' molooyo luwo kit, loso kod ng'eyo makare.
- Biblia en chenro maler ma nyaka oluw ma onge ng'at ma nyalo ng'ado bura. Joma weyo puonj ma jotelo chiwo kuom chenro ma kare ok onego oketgi e riwruok. Kuom mano, nitie ng'at ma dhi nyime nyiso kaka chenrono en adier ma kelo ng'anjo kod pogruok mang'eny.

Mondo wabed e achielkendo e riwruok, weche nyaka rie kuom lamo:

- a. Ng'ano ma ng'ado bura kuom rang'iny mar ng'eyo ma kare ma ng'ato nyaka bedgo mondo odong' e riwruok - Nyasaye kata Dhano?
- b. Bende puonj mar ng'ato kuom puonj moko ma ok gin mag injili ng'ado bura kuom winjuok ma ng'at machielo nigo gi Nyasaye kata Jakristo machielo?
- c. Be ng'ato nyalo bedo e winjuok gi Nyasaye to ok gi jomoko e Kristo?
- d. Kapo ni Muma oling' e wi wach moro, be ling'no dwaro gimoro kata otamre? Kamano bende, sama Muma nyiso gimoro ma ok odwar kata ogeng' gimoro machielo.
- e. Oboke mag wuone mag kanisa, jogo ma kelo lokruok, jogo ma dwaro dwoko piny kata jondiko mag kindegi ok nyal bedo gik ma dhano nyalo timo kanyakla gi Nyasaye kata nyithinde.

Kata bang' yudo loch moko, ne ok okalo thuolo malach, kaka jodongogi bang' higa mar 100 AD, ma ne gichako ng'anjo kendo yie gi puonj machon kendo keto yie manyien kata keto kendo yie machon.

Kar tieko

Nenore ni nitie wach moro ma ji duto ohero ma osebedo ka timore e kinde duto ma osekalo. Rieko ka rieko kawo yie kod paro mag rieko mokalo. Jotelo kod kata jondiko ndiko gik ma gichopo e paro ma jodongo mabiro bang'gi biro tiyogo. Moko oyiego to moko kwedo nyalo bedo ni nikech ng'eyo kod paro ma ne gin-go chon. Okang'no en gima dwarore ahinya e piny ma ok ong'ere kaka thieth, kompyuta, kemistri, fiziks kod namba kama onge kata pok obedo gi rang'iny ma osefwenyore. Omiyo, ng'ato ka ng'ato ma nigi rieko en gik ma gero ot.

Nonro maeni onyiso ni chwo kod jotelo mag anyuolagi ohero yie gi paro mag "joma nigi lony" machon moloyo geno kuom somo matut weche ma wuok kuom Nyasaye. Rango.

1. Justin Jal Mane Oneg Nikech mar Yie ne en japuonjre mar Socrates kod Plato kendo neno ni nokokre maber ahinya e weche weche mondiko mondiki.
2. Irenaeus ma ne odak Lyons ne ogeno buk mar Jarit Hermas kaka ndiko.
3. Origen noloko Ndiko mar Septuagint kaluwore gi ng'eyo ma ne en-go e dho Hibrania. To yie ma ne en-go mar Jo-Stoik, Jo-Pythagoras Manyasani, kod Jo-Plato ne oketho paro ma ne en-go.
4. Chik ma Ambrose ne puonjo ji ne oyudo teko maduong' ahinya kuom puonj mar Origen.
5. Augustine ne ohero Cicero ahinya kendo noketo rang'iny maloya kuom jondiko mamoko duto mag kinde machon kendo nosiko noko yie mare mar chuno kod ringruok.
6. Wycliffe nogeno kuom dho Latin ma Jerome nondiko ma ne nigi ketho e loko Muma e dho Ingesa, ma nyalo bedo ni en mana gik ma ne en-go.
7. Ne opuonj Luther bedo gi kiawa kendo temo gik moko duto kata kamano pod ne oyie gi puonj mang'eny ma "wuon kanisa" ne puonjo.
8. John Calvin kinde mang'eny ne owacho weche mag puonj mag Augustine kod Ambrose.
9. Puonjruok mag John Locke ne oduoko Thomas kod Alexander Campbell.

Joma ne oyie Kristo ne itimonegi masira nikech ne ok gidwar kwedo Kristo kendo yie gi Injili machielo kata luwo puonj moko mag dini mamoko, kaka; a) Dinde mag Jo-Yahudi, b) Dinde mag Jo-Yahudi kata mag Ruoth ka gin e bwo loch mar Rumi, c) Dinde mag Jo-Katholik e kinde kod bang' kinde mag Diere kata mag Mudho kata d) Dinde mag Katholik kod Jo-Protestant e kinde mag Loch kod Dwoko.

Ka ng'ato geno rieko ma Nyasaye ogolo, onyalo yudo rieko kod ng'eyo makare moloyo mar dwaro mar Nyasaye.

E higini mia mathoth mosekalo kokalo kuom kum, thoth ji osetemo duoko ir Nyasaye ka gitiyo gi Muma kende. Higni 200 mosekalo kata marom kamano oseneno pogruok mang'eny e paro kata puonj ma ka oketgi e rang'iny marom gi adier ma ofweny osekelo riwruoge manyien mag dini.

Ng'ato nyaka ng'e ka be gin moko kuom chandruokno kuom penjore niya "Be an awuon aseng'iyoy weche ma ni e ndiko mondo afweny gima giwacho e chopo e giko mara? Kata, be aseng'iyoy e Muma mondo ane ka be 'puonj mara mar Muma' nyalo yudore kendo ler mondo owinjore gi yie ma an-go kod giko mara."

Ma oluwogi gin list mar puonj moko ma osetimre machiegni ma ji oyiegi ahinya kendo ma ji timo tem mar riwruok. Thothgi osedagi duto kata moko kuomgi.

- Nyaka ng'ato oting' "ranyisi" mag Chiemb Midhiambo mar Ruoth.
- Mkate ma itiyogo e Chiemb Midhiambo mar Ruoth nyaka olosi gi ngano, kendo owang' bang' lamo kendo kapok omi jokanyo mondo ocham.
- Kopo, olembe mar yiend mzabibu, nyaka bed ni en divai ma nigi ng'injo.
- En mana okombe achiel kende ema inyalo tiyogo to ok okombe achiel achiel.
- Klase mag Muma pogo kanisa, omiyo ok nyal timre.
- Weche mag wer kaka lamo Nyasaye ok onego oriw gi gige thum kata gi gige thum ma winjore, to nyaka giwere gi wende.
- Mon nyaka bed gi gimoro ma ok en yiergi sama gichokore.
- Mon ok nyal ng'ado kata ng'ado yiergi.
- Jokanyo mag Jokristo ok nyal bedo gi udi.
- Chiemo ok nyal chamo e "ot mar kanisa."
- Bedo gi gym, kuonde mag ngima mar joot kod kambi gin richo.
- Jokristo ok nyal bedo gi ng'iyoy mar Krismas.
- Ok nyal yie mondo ng'ato otim gik ma opogore opogore nikech en richo.
- Miel mar kit miel moro amora en richo.
- Ka ng'ato odonjo e sirkal, kata goyo ombulu en richo.
- Tiyo e lweny en richo.
- Gik ma ji chiwo ne skul kod kolej ma nigi riwruok mar kanisa gin richo.
- Tiyo gi buge mamoko ma ok gin Muma en gima ok kare.
- Nying kanisa nyaka bed "_____" maonge kama ondikie.
- Madho kong'o moro amora en richo.
- Tiyo gi ndawa moro amora en richo.
- Kendo e kind dhoudi mag oganda ok en gima ondiki e Muma.
- Biblia otamre Jokristo bedo gi misumbni.
- Kanisa ok nyal timo riwruok e gimoro amora.
- Kanyakla ok nyal kawo jalendo e tij lendo kinde ka kinde.
- Jotelomang'eny mag wende e kinde achiel en mor omiyo en richo.

Jomathoth ma ne ohero Nyasaye, chon kod ma sani, oyie ni weche ma ne giloko ne gin dware adier mar Nyasaye. Kata kamano, thothgi osedagi chuth kata moko kuomgi bang' timo nonro matut. Ang'o ma ne olokore? Be ne en Muma kata ng'eyoy ma dhano ne ogolo? Bende sani wang'eyoy ADHOGA DUTO? Be gik ma wamako matek kaka gik ma nyalo miyo wabed gi winjruok gi Nyasaye biro nyiso ni ok en adier e anyuola mabiro? Bende yie marwa gin FINAL ahinya ma ok wanyal puonjore?

Injili kata Injili mar Kristo en:

- a. Nyasaye, kaka Yesu ma ja Nazaret, ne en dhano to ne onge richo, ne omiye .
Ng'utne mar ringruok ne Nyasaye kaka misango mar remo, misango mar richo, mondo ogol richo.
- b. Chik mare kod chier ma ne otimore bang'e ne en loch mar tho.
- c. Odhi e polo kendo e kar dak mare motelo gi Nyasaye, Wuoro.

Joma keto genogi kuome kuom ikgi e tho mare, chier kaka dhano manyien mag roho. Gidongo e chal, tipo kod kido mar Nyasaye kuom dak (wuotho e) puonj (puonj) mag Kristo kod Joote kende kendo gin e riwruok gi Nyasaye kod jomoko duto e Kristo kata ka gin gi ng'eyo moko mopogore opogore kuom puonj moko ma ok gin Injili.

Nyaka wapuonjre ndiko motegno, wayie gi adier mage kendo wabed gi gombo mar luwogi kamoro amora ma giterowae .

Sura mar 7

Machuok

Moko kuom Puonj kod timbe mag Joma Kelo Loke

Wiklif

- a. Kristo e wi Kanisa .
- b. Jotelo mag Kanisa nyaka bed chwo ma nigi timbe mabeyo – ok jogo ma ng'iewo rang'iny .
- c. Muma en mana teko mar dhano – ok Kanisa mar Katholik .
- d. Gin mana jotelo ariyo kende mag kanisa – jodongo kod jodikon .

Luther

- e. Muma kende ema nigi teko mogik ne Jakristo .

Duoko piny

Kaka chakruok mar higni mag 1800, jotelo mang'eny mag dini ma ne ochung' kar ng'ato ka ng'ato ne ochako penjo kaka puonj kod timbe mang'eny mopogore opogore ma ne oketgi e riwruoge mang'eny ahinya e yiegi duto gin kanisa ma Muma wuoyoe. Ne giparo ni Nyasaye dwaro bedo gi winjuok omiyo ang'o momiyo ok nyal ng'ato ka ng'ato mana ng'iyoy Muma kendo Muma kende mondo oyud gik ma Nyasaye chiwo ne dhano. Kuom adier, mano nenore ni en tiende ranyisi mar japur ma yudore e Luka 8. Ka wadok e Wach kendo pidho e chuny mabeyo kendo ma adier, .bedo thuolo kuom loch mar dhano kendo, yiegi kod puonjgi, biro kelo ji ma winjo wach, Jokristo, kanisa ma Yesu nochako.

Chuny mar riwruok mar dwoko piny ne en mar keto joyie obed achiel:

- a. Wek tiyo kod sirkal mar keto din e tim
- b. Ti kod ndiko kende. We yie kod yie duto mag dhano
- c. Yud kendo rit hera mar Nyasaye kod dhano

E kinde mar riwruokni jotelo mopogore opogore ne chiwo ng'eyo margi kuom gik ma dwarore mondo joyie kuom Kristo obed achiel kuome.

Loke

- a. Ne ok oyie gi ratiro ma kanisa nigo kokalo kuom sirkal mar keto kendo keto din mar pinyo e tim .
- b. Biblia chiwo yie madongo ma ji duto ma nigi rieke nyalo yiego:
  - i. Kido mar mesia mar Yesu
  - ii. Chike mag Yesu achiel kachiel
- c. Gik ma ok gin gik madongo ma Jokristo ok oyiego ok onego ochuno ni ji mamoko otim

Wesley

- a. Yie mondo kik iyie gi puonj ma ok owinjore
- b. Wek lweny kod ywak kuom gik ma ok ochomo yo

Jo-Baptist mopogore

- a. Wek yie duto kendo iti mana gi Muma kaka chik malong'o ma ok odwarre ni ibed gi winjruok chuth kuom ranyisi .
- b. Wek loso weche matut nikech mano kelo luwo chike kod pogruok

Jobatido ma nigi ranyisi maduong'

- a. Biblia en ranyisi maler ma onge ng'at ma oyiene weyo .
- b. Kuong'ruok mar chenro miyo ng'ato bedo mabor gi kanisa mar adier

O'Kelly/Hagard

- a. Kristo kende ema en wich mar kanisa .
- b. Nying Jakristo e nying kende ma oyiego .
- c. Biblia e chik kende mar yie .
- d. Kido mar Jakristo en mana tem mar riwruok e kanisa
- e. Hak mar ng'ado bura e wi ng'ato owuon en thuolo ma ji duto nigo.

Kidi mar Barton

- a. Loch mar kanyakla
- b. Kuong'ruok mar ngima mar kanisa machon ma ne en ngima maler kendo makare moloyo kata e wi kit ngima kod gedo
- c. Bedo thuolo e Kristo en gima duong' moloyo keto ler kuom tim moro [kaka tim mar lamo].

Kambel

- a. Oboke ma oseyiene omedi e yie madongo / madongo.
- b. Biblia en buk mar adier (ok paro, puonj, adier ma ok nenre kata ler ma ji ng'ado gi dhok) kendo yie ma nigi rieke ne onego oket kendo oler e wi adierigo.
- c. Kanyakla bedo gi ratiro mar timo gik moko kendgi
- d. Jodongo mang'eny e kanyakla ka kanyakla
- e. Komunion ma juma ka juma kod
- f. Chiwo joyie e pi mondo weche mag richo
- g. Ruoth Nyasaye wacho kama:

Jokanyo mag kanyakla

- a. Ji ne dwaro ng'eyo mar loko

E kinde malachni, ne gipogore e yore mang'eny moko ne ok dwar weyo tudruok mag puonj kod timbe machon kata kamano, ne ging'eyo ni "kanisa" ma ne gin-go sani ne ok chal gi kanisa ma ne gisomo e Muma margi.

Ji mang'eny ka ok gin thoth jogo ma ne loso lokruok kod jogo ma ne dwaro dwoko piny ne nigi gimoro achiel ma ne gidwaro ni gilos, gidwoko kata gidok e kanisa mar Muma kendo gibed e achiel gi joyie mamoko duto kendo gibed Jokristo kende.

Ne nitie winjruok kuom kinde, kata kamano, paro mopogore opogore kendo ma ne opogore opogore ne owuok:

- Biblia en chenro, chik kata ranyisi ma ok dwarre ni ng'ato oyie chuth kuom weche matut. Ne jogo ma ni e KRISTO dak e yoo makare e kind dhano kendo e nyim Nyasaye ne en gima duong' moloyo luwo kit, loso kod ng'eyo makare.
- Biblia en chenro maler ma nyaka oluw ma onge ng'at ma nyalo ng'ado bura. Joma weyo puonj ma jotelo chiwo kuom chenro ma kare ok onego oketgi e riwruok. Kuom mano, nitie ng'at ma dhi nyime nyiso kaka chenrono en adier ma kelo ng'anjo kod pogruok mang'eny.

Mondo wabed e achielkendo e riwruok, weche nyaka rie kuom lamo:

- a. Ng'ano ma ng'ado bura kuom rang'iny mar ng'eyo ma kare ma ng'ato nyaka bedgo mondo odong' e riwruok - Nyasaye kata Dhano?
- b. Bende puonj mar ng'ato kuom puonj moko ma ok gin mag injili ng'ado bura kuom winjruok ma ng'at machielo nigo gi Nyasaye kata Jakristo machielo?
- c. Be ng'ato nyalo bedo e winjruok gi Nyasaye to ok gi jomoko e Kristo?
- d. Kapo ni Muma oling' e wi wach moro, be ling'no dwaro gimoro kata otamre? Kamano bende, sama Muma nyiso gimoro ma ok odwar kata ogeng' gimoro machielo.
- e. Oboke mag wuone mag kanisa, jogo ma kelo lokruok, jogo ma dwaro dwoko piny kata jondiko mag kindegi ok nyal bedo gik ma dhano nyalo timo kanyakla gi Nyasaye kata nyithinde.

Kata bang' yudo loch moko, ne ok okalo thuolo malach, kaka jodongogi bang' higa mar 100 AD, ma ne gichako ng'anjo kendo yie gi puonj machon kendo keto yie manyien kata keto kendo yie machon.

Kar tieko

Nenore ni nitie wach moro ma ji duto ohero ma osebedo ka timore e kinde duto ma osekalo. Rieko ka rieko kawo yie kod paro mag rieko mokalo. Jotelo kod kata jondiko ndiko gik ma gichopo e paro ma jodongo mabiro bang'gi biro tiyogo. Moko oyiego to moko kwedo nyalo bedo ni nikech ng'eyo kod paro ma ne gin-go chon. Okang'no en gima dwarore ahinya e piny ma ok ong'ere kaka thieth, kompyuta, kemistri, fiziks kod namba kama onge kata pok obedo gi rang'iny ma osefwenyore. Omiyo, ng'ato ka ng'ato ma nigi rieko en gik ma gero ot.

Nonro maeni onyiso ni chwo kod jotelo mag anyuolagi ohero yie gi paro mag “joma nigi lony” machon moloyo geno kuom somo matut weche ma wuok kuom Nyasaye. Rango.

1. Justin Jal Mane Oneg Nikech mar Yie ne en japuonjre mar Socrates kod Plato kendo neno ni nokokre maber ahinya e weche weche mondiko mondiki.
2. Irenaeus ma ne odak Lyons ne ogeno buk mar Jarit Hermas kaka ndiko.
3. Origen noloko Ndiko mar Septuagint kaluwore gi ng'eyo ma ne en-go e dho Hibrania. To yie ma ne en-go mar Jo-Stoik, Jo-Pythagoras Manyasani, kod Jo-Plato ne oketho paro ma ne en-go.
4. Chik ma Ambrose ne puonjo ji ne oyudo teko maduong' ahinya kuom puonj mar Origen.
5. Augustine ne ohero Cicero ahinya kendo noketo rang'iny maloya kuom jondiko mamoko duto mag kinde machon kendo nosiko noko yie mare mar chuno kod ringruok.
6. Wycliffe nogeno kuom dho Latin ma Jerome nondiko ma ne nigi ketho e loko Muma e dho Ingesa, ma nyalo bedo ni en mana gik ma ne en-go.
7. Ne opuonj Luther bedo gi kiawa kendo temo gik moko duto kata kamano pod ne oyie gi puonj mang'eny ma “wuon kanisa” ne puonjo.
8. John Calvin kinde mang'eny ne owacho weche mag puonj mag Augustine kod Ambrose.
9. Puonjruok mag John Locke ne oduoko Thomas kod Alexander Campbell.

Joma ne oyie Kristo ne itimonegi masira nikech ne ok gidwar kwedo Kristo kendo yie gi Injili machielo kata luwo puonj moko mag dini mamoko, kaka; a) Dinde mag Jo-Yahudi, b) Dinde mag Jo-Yahudi kata mag Ruoth ka gin e bwo loch mar Rumi, c) Dinde mag Jo-Katholik e kinde kod bang' kinde mag Diere kata mag Mudho kata d) Dinde mag Katholik kod Jo-Protestant e kinde mag Loch kod Dwoko.

Ka ng'ato geno rieke ma Nyasaye ogolo, onyalo yudo rieke kod ng'eyo makare moloyo mar dwaro mar Nyasaye.

E higini mia mathoth mosekalo kokalo kuom kum, thoth ji osetemo duoko ir Nyasaye ka gitiyo gi Muma kende. Higni 200 mosekalo kata marom kamano oseneno pogruok mang'eny e paro kata puonj ma ka oketgi e rang'iny marom gi adier ma ofweny osekelo riwruoge manyien mag dini. Ng'ato nyaka ng'e ka be gin moko kuom chandruokno kuom penjore niya “Be an awuon aseng'iyoy weche ma ni e ndiko mondo afweny gima giwacho e chopo e giko mara? Kata, be aseng'iyoy e Muma mondo ane ka be 'puonj mara mar Muma' nyalo yudore kendo ler mondo owinjore gi yie ma an-go kod giko mara.”

Ma oluwogi gin list mar puonj moko ma osetimre machiegni ma ji oyiego ahinya kendo ma ji timo tem mar riwruok. Thothgi osedagi duto kata moko kuomgi.

- Nyaka ng'ato oting' “ranyisi” mag Chiemb Midhiambo mar Ruoth.
- MKate ma itiyogo e Chiemb Midhiambo mar Ruoth nyaka olosi gi ngano, kendo owang' bang' lamo kendo kapok omi jokanyo mondo ocham.
- Kopo, olembe mar yiend mzabibu, nyaka bed ni en divai ma nigi ng'injo.
- En mana okombe achiel kende ema inyalo tiyogo to ok okombe achiel achiel.
- Klase mag Muma pogo kanisa, omiyo ok nyal timre.

- Weche mag wer kaka lamo Nyasaye ok onego oriw gi gige thum kata gi gige thum ma winjore, to nyaka giwere gi wende.
- Mon nyaka bed gi gimoro ma ok en yiergi sama gichokore.
- Mon ok nyal ng'ado kata ng'ado yiergi.
- Jokanyo mag Jokristo ok nyal bedo gi udi.
- Chiemo ok nyal chamo e "ot mar kanisa."
- Bedo gi gym, kuonde mag ngima mar joot kod kambi gin richo.
- Jokristo ok nyal bedo gi ng'iyo mar Krismas.
- Ok nyal yie mondo ng'ato otim gik ma opogore opogore nikech en richo.
- Miel mar kit miel moro amora en richo.
- Ka ng'ato odonjo e sirkal, kata goyo ombulu en richo.
- Tiyo e lweny en richo.
- Gik ma ji chiwo ne skul kod kolej ma nigi riwruok mar kanisa gin richo.
- Tiyo gi buge mamoko ma ok gin Muma en gima ok kare.
- Nying kanisa nyaka bed " _____ " maonge kama ondikie.
- Madho kong'o moro amora en richo.
- Tiyo gi ndawa moro amora en richo.
- Kendo e kind dhoudi mag oganda ok en gima ondiki e Muma.
- Biblia otamre Jokristo bedo gi misumbni.
- Kanisa ok nyal timo riwruok e gimoro amora.
- Kanyakla ok nyal kawo jalendo e tij lendo kinde ka kinde.
- Jotelo mang'eny mag wende e kinde achiel en mor omiyo en richo.

Jomathoth ma ne ohero Nyasaye, chon kod ma sani, oyie ni weche ma ne giloko ne gin dwaro adier mar Nyasaye. Kata kamano, thothgi osedagi chuth kata moko kuomgi bang' timo nonro matut. Ang'o ma ne olokore? Be ne en Muma kata ng'eyo ma dhano ne ogolo? Bende sani wang'eyo ADHOGA DUTO? Be gik ma wamako matek kaka gik ma nyalo miyo wabed gi winjruok gi Nyasaye biro nyiso ni ok en adier e anyuola mabiro? Bende yie marwa gin FINAL ahinya ma ok wanyal puonjore?

Injili kata Injili mar Kristo en:

- a. Nyasaye, kaka Yesu ma ja Nazaret, ne en dhano to ne onge richo, ne omiye .
Ng'utne mar ringruok ne Nyasaye kaka misango mar remo, misango mar richo, mondo ogol richo.
- b. Chik mare kod chier ma ne otimore bang'e ne en loch mar tho.
- c. Odhi e polo kendo e kar dak mare motelo gi Nyasaye, Wuoro.

Joma keto genogi kuome kuom ikgi e tho mare, chier kaka dhano manyien mag roho. Gidongo e chal, tipo kod kido mar Nyasaye kuom dak (wuotho e) puonj (puonj) mag Kristo kod Joote kende kendo gin e riwruok gi Nyasaye kod jomoko duto e Kristo kata ka gin gi ng'eyo moko mopogore opogore kuom puonj moko ma ok gin Injili.

Nyaka wapuonjre ndiko motegno, wayie gi adier mage kendo wabed gi gombo mar luwogi kamoro amora ma giterowae ..

